

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Morfologické a pravopisné adaptace

cizích antroponym

(se zaměřením na anglický jazyk)

Pavla Kačorová

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Božena Bednaříková, Dr.

Olomouc 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne: .....

Podpis: .....

Poděkování

Děkuji PhDr. Boženě Bednařikové, Dr. za vstřícné vedení mé diplomové práce, za její odborné rady a cenné připomínky. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Vladimíru Poláchovi, M.Phil. za umožnění přístupu do databáze Newton IT.

Obsah

1	ÚVOD – VÝBĚR TÉMATU, CÍL A STRUKTURA PRÁCE	6
2	VŠEOBECNÝ ÚVOD DO PROBLEMATIKY	9
2.1	Definování pojmů	9
2.1.1	Obecná jména	9
2.1.2	Vlastní jména	9
2.1.2.1	Základní druhy vlastních jmen	9
2.1.2.2	Mluvnické rysy vlastních jmen	11
2.1.2.2.1	Rod vlastních jmen	11
2.1.2.2.2	Číslo vlastních jmen	11
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	12
3.1	Obecné zásady skloňování cizích antroponym v češtině	12
3.1.1	Maskulina	13
3.1.1.1	Nsg zakončen ve výslovnosti na souhlásku	13
3.1.1.2	Nsg zakončen ve výslovnosti na samohlásku	14
3.1.2	Feminina	14
3.1.2.1	Nsg zakončen ve výslovnosti na samohlásku	14
3.1.2.2	Nsg zakončen ve výslovnosti na souhlásku	15
3.1.2.3	Nesklonná ženská jména	15
3.2	Výslovnost a skloňování anglických antroponym v češtině	15
3.2.1	Výslovnost	16
3.2.2	Skloňování	18
3.2.2.1	Maskulina	18
3.2.2.1.1	Skloňování podle vzoru „pán“	18
3.2.2.1.2	Skloňování podle vzoru „muž“	19
3.2.2.1.3	Skloňování pomocí zájmených koncovek	19
3.2.2.1.4	Neobvyklá příjmení	20
3.2.2.2	Feminina	21
3.2.2.2.1	Příjmení	21
3.2.2.2.2	Rodná jména	21
4	METODA PRÁCE A ZDROJE MATERIÁLU	23
4.1	Postup při shromažďování materiálu	23
4.1.1	Tištěná periodika	24
4.1.2	Mediální databáze Newton IT	24
4.1.3	Český národní korpus	25
4.1.4	Internet	25

5	ANALÝZA VYBRANÝCH JEVŮ	27
5.1	Jména zakončená na <i>-ey/-ay</i> , typ <i>Shelley, Lindsay</i>	27
5.2	Jména zakončená na nevyslovované <i>-e</i>	31
5.2.1	Typ <i>Blake, Steve</i>	31
5.2.2	Typ <i>Joe, Defoe</i>	34
5.3	Nesklonnost některých rodných jmen ve spojení s příjmením.....	35
5.4	Příjmení typu <i>Kreisky, Duchovny</i>	41
5.5	Jména zakončená v psané podobě na skupinu <i>-th</i> , typ <i>Smith</i>	43
5.6	Jména zakončená ve výslovnosti na [i], [í]	45
5.6.1	Maskulina	46
5.6.2	Feminina	47
5.6.2.1	Posesivní adjektiva odvozená od tohoto typu jmen	50
5.7	Feminina zakončená na <i>-th/-tha</i> , typ <i>Elizabeth, Aretha</i>	51
5.8	Feminina zakončená na <i>-cca/-ca</i> vyslovované jako [ka], typ <i>Rebecca, Jessica</i>	53
6	ZÁVĚR.....	56
7	SEZNAM ZDROJŮ.....	58
8	LITERATURA.....	61

1 Úvod – výběr tématu, cíl a struktura práce

Nelze si nepovšimnout, jak často se v posledních několika letech v médiích i v běžném hovoru objevuje slovo globalizace. Tento proces, který lze charakterizovat jako vzájemné sblížení kultur a jejich rostoucí propojenost, zasahuje do všech odvětví lidské činnosti a probíhá obousměrně. Na jedné straně se Česká republika otevírá zbytku světa a dochází k pronikání naší kultury a současně i jazyka do zahraničí, na straně druhé čelíme přílivu značného množství cizích vlivů do českého prostředí.

Jako každá vývojová tendence rovněž globalizace s sebou přináší jak klady, tak i zápory. Za jedno z nejvýznamnějších pozitiv považuji mezinárodní výměnu informací, která přispívá k obohacování jednotlivých kultur a větší toleranci mezi národy, stejně jako k rozšiřování obzorů a možností jednotlivců. Nepochybně nejhojněji využívaným a nejlépe přístupným zdrojem informací jsou dnes hromadné sdělovací prostředky, jinak také označovány výrazem masmédiá. Do této skupiny patří kromě televize, rozhlasu a stále populárnějšího internetu také tisk. Přes obrovský potenciál internetového zpravodajství, jehož hlavními přednostmi jsou v porovnání s tištěnými periodiky rychlost a bezplatnost, si noviny a časopisy stále zachovávají významný status a jejich čtenářská základna se zdá být stabilní.

Tisk je možno dělit na základě mnoha různých kritérií.¹ Z hlediska vzhledu i funkce je za základní považováno dělení na noviny a časopisy. Zatímco množství novinových titulů nabízených na trhu se v průběhu posledních let výrazně nemění, u druhé skupiny je situace poněkud odlišná. O tomto faktu svědčí mimo jiné i každoročně narůstající počet nabízených časopisů zaměřených na vzdělávání, rozmanité zájmové oblasti či dění ve společnosti, ale také těch, které se soustřeďují na specifické cílové skupiny, jako jsou kupříkladu ženy nebo senioři.

Nejvýznamnější cílovou skupinu tvoří nepochybně mladí lidé, pro něž jsou informovanost a kontakt se světem nezbytností. Časopisů zaměřených právě na témata jim blízká, jako jsou aktuální dění u nás i ve světě, cestování, móda a životní styl, celebrity, filmy, divadlo, populární hudba či novinky v oblasti výpočetní techniky, nalezneme na trhu nepřehledné množství. Právě v článcích týkajících se společenských témat je užíváno nejen

---

¹ Pro podrobné dělení viz např.: Bartošek, J.: *Žurnalistika - Úvod do studia*. Olomouc 1997.

množství anglicismů, které jsou dnes v češtině poměrně běžným jevem (přesto jejich užití činí některým autorům i čtenářům nadále potíže, zejména pokud jde o slova odbornější nebo méně používaná), nýbrž se zde objevují také četná anglická vlastní jména. To je zapříčiněno stále rostoucím vlivem anglosaské kultury a jejích představitelů ve světě, přičemž ani Česká republika není v tomto směru výjimkou. Do popředí zájmu se dnes dostávají především Spojené státy americké jako symbol globalizovaného světa, pozadu však nezůstává ani britská společenská scéna.

Jelikož anglická antroponyma nejsou v českých textech zdaleka tak rozšířená jako četná obecná jména přejatá z tohoto jazyka, mohou nastávat v souvislosti s jejich užitím a začleněním do systému českého jazyka často obtíže. Problémy se vyskytují v mnoha případech u výslovnosti, tedy v projevech mluvených. Dochází k nim však také v textech psaných, zejména publicistických, které jsou specifické tím, že zde se neustále objevují nová jména. Lze očekávat, že zde ve snaze přizpůsobit jména a příjmení známých osobností českému jazyku bude z důvodu ne zcela ustálené kodifikace v této oblasti docházet ke kolísání jak ve skloňování, tak u některých pravopisných adaptací.

Cílem mé práce je zpracování dostupných teoretických zásad v oblasti skloňování anglických osobních jmen v českém jazyce, přičemž se pokusím postihnout zejména problémové oblasti a případy, kdy se připouštějí variantní tvary. V praktické části se budu věnovat excerpci a studiu konkrétního jazykového materiálu, jeho analýze a následně srovnání teoretických poznatků s konkrétními příklady užití anglických antroponym v textech.

Využito bude tištěných periodik (jedná se především o časopisy se společenským zaměřením), dále textů dostupných na internetu, k jejichž excerpci bude použit speciální vyhledávač Morfeo.² Dalšími zdroji materiálu budou texty obsažené v Českém národního korpusu (ČNK).³ Ke zjištění četnosti jednotlivých tvarů poslouží v menší míře také vyhledávání v databázi Newton IT⁴, která se zabývá monitoringem médií a přepisem jejich obsahu do elektronické podoby. V současné době zahrnuje několik set českých tištěných periodik.

---

² Viz <http://morfeo.centrum.cz>

³ Rozumí se korpus SYN2000; viz <http://ucnk.ff.cuni.cz>

⁴ Viz <http://www.newtonmedia.cz>; jedná se o placený přístup k databázi *Mediasearch*.

V praktické části bude pozornost zaměřena na několik vybraných jevů. U těch se pokusím ověřit na jedné straně míru uplatňování dostupné kodifikace, na straně druhé pak postihnout nově se objevující vývojové tendence. V případě variantnosti či kolísání bude předmětem zájmu frekvence jednotlivých konkurenčních tvarů, popř. to, zda jsou některé z nich upřednostňovány ve specifickém kontextu, či zda lze vymezit jiné faktory ovlivňující četnost jejich výskytu. V závěrečné části se pak pokusím o zhodnocení současného stavu v oblasti začlenitelnosti anglických antroponym a možností jejich tvaroslovných a s nimi souvisejících pravopisných adaptací.

2 Všeobecný úvod do problematiky

2.1 Definování pojmů

2.1.1 Obecná jména

Obecné jméno (*apelativum*) je jméno neoznačující individuální denotát, nýbrž celou třídu denotátů.⁵ Apelativa tedy nesou zobecňující nebo zobecněný pojmový význam. Přítomností pojmového významu se obecná jména odlišují od jmen vlastních.⁶ Jejich deklinační systém zahrnuje maskulina životná a neživotná, feminina a neutra.

2.1.2 Vlastní jména

Vlastní jméno (*proprium*) je opakem apelativa, od něhož se odlišuje především absencí generického významu.⁷ Jedná se o základní jazykový prostředek, který označuje jedince či jednotliviny, a tím je odlišuje od ostatních jedinců nebo jednotlivin dané třídy a identifikuje je jako jedinečné objekty. V psaném jazyce je tato jedinečnost naznačena velkým počátečním písmenem.

V rámci skupiny vlastních jmen vydělujeme několik druhů podle toho, co tato jména označují. Toto dělení je poměrně rozsáhlé a zahrnuje mnoho položek, pro účely této práce postačí ve stručnosti vymezit pouze druhy základní a naznačit tak, jaké místo zaujímají v systému proprií antroponyma.

2.1.2.1 Základní druhy vlastních jmen⁸

A. Abionyma – vlastní jména neživých objektů a jevů.

- *Toponyma*

Vlastní jména zeměpisná.

- *Kosmonyma*

Vlastní jména objektů nacházejících se mimo Zemi.

---

⁵ Lotko, E.: *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc 2005, s. 17.

⁶ Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, M. (Eds.): *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha 2002, s. 204.

⁷ Tamtéž, s. 205.

⁸ Pro podrobnější dělení viz *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha 2002, s. 205–209.

- *Chrématonyma*

Vlastní jména lidských výtvorů zakotvených ve společenských, kulturních a jiných vztazích.

B. Bionyma – vlastní jména živých bytostí a jiných organismů, jež fungují ve společenských vztazích.

- *Fytonyma*

Vlastní jména rostlin.

- *Zoonyma*

Vlastní jména zvířat.

- *Antroponyma*

Vlastní jména jednotlivých lidí (vlastní jména osobní) nebo skupiny lidí (skupinová antroponyma). Vlastní jména osobní v češtině i angličtině jsou tradičně dvoučlenná (případně druhé rodné jméno většina jeho nositelů běžně nepoužívá), vytvářejí tzv. *dionymní antroponymickou soustavu*, jejímiž základními funkčními členy jsou rodné jméno a příjmení. *Rodná jména* se podle gramatického i přirozeného rodu dělí na mužská, ženská a méně častá obourodá. *Příjmení* jsou narozdíl od rodných jmen dědičná a v češtině se jejich ženské podoby vytvářejí pomocí přechylování (*moce*) z příslušného příjmení mužského. S tímto jevem se v angličtině nesetkáme, ženská podoba příjmení se neliší od mužské.

Váhala⁹ upozorňuje na fakt, že zatímco rodných jmen je v každé zemi omezený počet a jejich tvarosloví nečiní především roditelům mluvčím daného jazyka větší potíže, škála možných příjmení je značně rozmanitá, což s sebou přináší i četnější tvaroslovné potíže. To platí především v případech, kdy se jedná o jména etymologicky nejasná, jména cizího původu či dokonce jména cizí, jako je tomu právě v případě anglických antroponym.

Mezi vlastní jména osobní se kromě rodných jmen a příjmení řadí také přezdívky, hypokoristika¹⁰, příjmi, jména pohádkových bytostí apod. Tyto

⁹ Váhala, F.: Skloňování vlastních jmen osobních a místních. In: *O češtině pro Čechy*. Praha 1963, s. 167-168.

¹⁰ Encyklopedický slovník češtiny vykládá hypokoristika jako „(...)domácké, popř. mazlivé, zdrobnělé apod. obměny neutrálních, oficiálních vlastních jmen, zřídka apelativ v důvěrném (rodinném, přátelském atd.) prostředí.“ (s. 172)

marginální skupiny však – s výjimkou několika málo hypokoristik – nebudou v této práci předmětem zkoumání.

2.1.2.2 Mluvnické rysy vlastních jmen

Propria využívají k vyjádření vztahů pojmenovávaného jedinečného objektu totožných gramatických kategorií jako obecná podstatná jména, což vyplývá ze skutečnosti, že mezi proprii se vyskytují pouze substantiva, popř. jiné slovní druhy užívané v substantivní funkci. Z tohoto důvodu vychází skloňování proprií z apelativního substantivního systému češtiny, analogii s ním však nelze uplatnit vždy. Český propriální morfologický systém se vyznačuje některými zvláštnostmi ve využití gramatického rodu a čísla, a tudíž je třeba mu věnovat samostatnou pozornost.

2.1.2.2.1 Rod vlastních jmen

U vlastních jmen označujících živé bytosti je mluvnický rod dán přirozeným rodem pojmenovávaných jedinců, proto se tato jména vyskytují jen v mluvnickém rodě mužském životném a ženském. Tlak přirozeného rodu je u antroponym tak silný, že ovlivňuje jejich zařazení k nejužívanějšímu deklinačnímu typu. Pouze dvojí mluvnický rod ovšem přispívá u antroponym také k častějšímu využívání typů skloňování uplatňovaných u apelativ jen okrajově.

2.1.2.2.2 Číslo vlastních jmen

Vlastní jména se primárně vyskytují v čísle jednotném, jehož tvary jsou bezpříznakové. Lze je tedy označit za *singularia tantum*, tzn. substantiva, která mají pouze tvar jednotného čísla. Protiklad singulár – plurál je u nich z důvodu jejich sémantiky v podstatě vyloučen. Pokud je vlastních jmen využito k pojmenování celku nebo množiny předmětů vyjadřujících jednotu, mohou být i *pluralia tantum*, tj. substantiva pomnožná mající tvary pouze množného čísla. Množné číslo je primární také pro skupinová antroponyma.

3 Teoretická východiska

Primárním teoretickým východiskem této práce v oblasti skloňování cizích antroponymů obecně bude koncepce formální morfolgie, která je popsána v tzv. akademické Mluvnici češtiny.¹¹ Dále bude přihlédnuto k popisu formálního tvarosloví v České mluvnici¹² a Příruční mluvnici češtiny¹³ a k poznatkům Františka Váhaly z jeho studie věnované vlastním jménům.¹⁴

„Tlak typologického charakteru češtiny jako jazyka silně flektivního způsobuje, že v češtině dochází k morfologické adaptaci některých druhů cizích vlastních jmen, a to většiny rodných jmen osobních(…)“¹⁵

Obecně lze říci, že cizí vlastní jména se podřizují českému systému a zařazují se i přes svou neobvyklou podobu k jednotlivým českým deklinačním typům podle svého rodu a zakončení. Jejich skloňování v češtině se řídí především podobou vyslovovanou, teprve druhotně se v případě potřeby přihlíží k podobě psané. Podoba psaná se stává určující ve chvíli, kdy na konci tvaru Nsg není korespondence grafém – foném obvyklá v češtině. Dochází pak k tomu, že vyslovovaná podoba je zakončena na samohlásku a psaná na souhlásku nebo naopak. Tato *diskrepance* (rozpor, nesoulad) se v češtině u jmen osobních nejčastěji řeší mechanickým připojováním substantivních nebo zájmených koncovek k nominativnímu tvaru.

3.1 Obecné zásady skloňování cizích antroponymů v češtině

Nesklonnost je v češtině jako jazyce silně flektivním spíše výjimkou. Cizí ženská rodná jména, jejichž zakončení ve výslovnosti neodpovídá žádnému ženskému skloňovacímu typu se nejčastěji tvaroslovně počešťují přidáním koncovky *-a*, a zařazují se tedy k deklinačnímu typu „žena“, př. *Elizabeth* → *Elizabetha*. Původní nesklonnost

---

¹¹ *Mluvnice češtiny II*. Praha 1986.

¹² Havránek, B. – Jedlička, A.: *Česká mluvnice*. Praha 1981

¹³ *Příruční mluvnice češtiny*. Praha 1996.

¹⁴ Váhala, F.: Skloňování vlastních jmen osobních a místních. In: *O češtině pro Čechy*. Praha 1963, s. 167-209.

¹⁵ *Mluvnice češtiny II*. Praha 1986, s. 350.

přetrvává u přejatých jmen v češtině zřídka, a to zpravidla jako variantní možnost, tedy *Ester* – Isg *Esterou* i *Ester*. V případě mužských cizích rodných jmen mohou být rodná jména zakončená na [-i], [-e], [-o], [-u] ponechána nesklonná ve spojení rodného jména a příjmení, jestliže příjmení je skloňováno, tedy *Charlieho* i *Charlie Chaplina*.

Mluvnice češtiny II stanoví pro skloňování cizích antroponym obecně tyto zásady:

3.1.1 Maskulina

3.1.1.1 Nsg zakončen ve výslovnosti na souhlásku

- U jmen zakončených ve výslovnosti na obojetné [-s], popř. [-ks] a v písmu na -s, -z, -x, připouští Mluvnice češtiny u většiny jmen nejen tvary podle vzoru „muž“, ale také podle vzoru „pán“, které však označuje za zastaralé, tedy *Aldous* – Gsg *Aldouse* i *Aldousa*.
- Cizí jména končící v psané podobě na nevyslovované (němé) -e toto písmeno před pádovými koncovkami vypouštějí, není-li zde potřebné k označení výslovnosti, tedy *Shakespeare* – *Shakespeara*, ale *White* – *Whitea*.
- U některých cizích jmen, která se skloňují podle vzoru „muž“, je koncové *i*, *y* nebo *e* nezbytnou součástí koncové vyslovované souhlásky, přičemž zde slouží k označení měkkosti. Z tohoto důvodu je nelze při skloňování z psané podoby vypustit. Patří zde anglická jména typu *George*, *Budge*, *Coleridge* apod.
- Jména, u nichž se koncové -y vyslovuje jako souhláska [j], se skloňují podle vzoru „muž“, tedy *Hemingway* – *Hemingwaye*.
- Jména zakončená v psané podobě na skupinu -th, jejíž výslovnost má v češtině podobu [s] či [t], jsou většinou taktéž skloňována podle vzoru „muž“, ale připouští se i skloňování podle vzoru „pán“, především v případě první výslovnosti, tedy *Smith* [smis] – *Smithe* i *Smitha*, *Macbeth* [mekbet] – *Macbetha*. O problematice výslovnosti této skupiny viz kap. 5.5.

3.1.1.2 Nsg zakončen ve výslovnosti na samohlásku

- Jména končící ve vyslovované podobě na [ó] a v psané podobě zakončená na souhlásku, popř. skupinu souhlásek ponechávají před deklinačním formantem psanou podobu základu, tedy *Waugh – Waugha, Shaw – Shawa*.
- Jména, u nichž je koncová samohláska [i], popř. [í] označovaná jinou samohláskou nebo skupinou písmen, využívají většinou zájmenné skloňování, tedy *Mackenzie – Mackenzieho, Atlee – Atleeho*.
- U jmen zakončených v grafice na -y lze ještě zaznamenat skloňování podle vzoru „muž“, tedy *Shelley – Shelleye*. Za vhodnější jsou však považovány tvary využívající zájmenných koncovek, tedy *Shelleyho, Shelleymu* atd.
- Jména zakončená souhláskovými písmeny s koncovým vyslovovaným [i], popř. [í] jako tvarotvorný základ obvykle zachovávají paralelně rozdílnou vyslovovanou a psanou podobu, tedy *Leigh [lí] – Leigha [lía]*.

3.1.2 Feminina

3.1.2.1 Nsg zakončen ve výslovnosti na samohlásku

- Jména zakončená na vyslovované [e] se skloňují podle vzoru „žena“, pokud je jejich tvarotvorný základ zakončen na tvrdou nebo tzv. obojetnou souhlásku, př. *Penelope – Gsg Penelopy*. Skloňují se pouze v případě, že mají v češtině obdobu zakončenou na -a, jinak mohou zůstat nesklonná, př. *Daphne – Gsg Daphne*.
- Jména, která mají před koncovým [e] měkkou, popř. obojetnou souhlásku nebo jsou zakončena dvojhláskami -ie, -ia, -io, se skloňují podle vzoru „růže“. Mezinárodní jména zakončená na -ia mají v češtině podobu s -ie a bez ohledu na výslovnost v cizích jazycích se pak skloňují stejně jako jejich české obdoby, př. *Julia → Julie, Gsg Julie*.

3.1.2.2 Nsg zakončen ve výslovnosti na souhlásku

- U některých typů vlastních jmen zakončených na souhlásku je v češtině skloňování možné, nýbrž nezvyklé, taková jména pak zůstávají nesklonná. Z anglických jmen sem patří například *Marylin*, *Maud* či *Mildred*.
- U anglických jmen zakončených v psané podobě na němém *-e* se toto písmeno při skloňování vypouští, tedy *Elise* – *Elisy*.

3.1.2.3 Nesklonná ženská jména

- V češtině se zpravidla nesklonují cizí rodná jména zakončená na *-l*, např. *Mabel*, ojediněle i některá jiná, *Jane* apod.
- Nesklonné jsou základní i domácí podoby rodných jmen zakončené na [i], v grafice na *-y* (*Nancy*, *Shirley*, *Betty*) nebo *-i* (*Naomi*).

3.2 Výslovnost a skloňování anglických antroponym v češtině

Angličtina patří narozdíl od češtiny k jazykům izolačního typu, jejichž výraznou vlastností je neměnnost podstatného jména. Skloňování a vyjadřování vztahů mezi podstatnými jmény a slovesy se zde neděje prostřednictvím koncovek, jako je tomu v jazycích flexivního typu, kam náleží mj. i čeština. V českých textech je proto pro pochopení jejich funkce ve větě potřeba i tyto jinak neměnné tvary skloňovat.

Nejobsáhlejší a zároveň zatím jedinou příručkou, která se věnuje výlučně výslovnosti a skloňování anglických osobních jmen v češtině, je práce Jiřího Zemana a Jiřího Kučery¹⁶ obsahující kromě teoretických zásad také slovníček jmen významných anglosaských autorů a autorek. Od jejího vydání uplynulo již deset let, proto bude potřebné i zajímavé zároveň ověřit platnost některých tvrzení zde prezentovaných v praxi. Jedná se nicméně o velice užitečnou publikaci, jelikož jsou zde formulována základní pravidla, ze kterých musíme při výslovnosti a skloňování anglických antroponym vycházet vždy.

---

¹⁶ Kučera, J. – Zeman, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická jména*. Hradec Králové 1998.

3.2.1 Výslovnost

Jak již bylo zmíněno dříve (viz úvodní pasáž kap. 3), pro skloňování cizích osobních jmen v češtině je určující jejich forma vyslovovaná. U anglických jmen je tak situace poněkud komplikovaná vzhledem k faktu, že vztah mezi mluvenou a grafickou formou je velice volný. To je patrné především u příjmení, kde se podoby výslovnosti téhož příjmení mohou lišit na základě rodových zvyklostí. Dále je třeba mít na paměti, že angličtinou se hovoří na rozsáhlém území a její mluvčí jsou rozmístěni téměř po všech kontinentech, což přispívá k nejednotnosti anglické výslovnosti. Výrazné jsou pak zejména rozdíly mezi britským a americkým územ.

V této práci si nekladu za cíl hodnocení výslovnosti anglických jmen v češtině, proto se zde o tomto tématu zmíním pouze okrajově. Především se budu věnovat případům, kdy variantní výslovnost následně vede k přiřazení ke dvěma různým deklinačním typům. Považuji přesto za užitečné upozornit na některé okolnosti, které je potřeba respektovat při stanovení výslovnosti anglických osobních jmen v češtině.¹⁷

- Osobní jméno může mít jinou výslovnost než táž forma obecného jména: *home* [houm]¹⁸ – *Home* [hjúm]
- Odlišnou výslovnost mohou mít graficky stejné formy, z nichž jedna je místním názvem a druhá osobním jménem: *Beaconsfield* – místní jméno [beknsfild], osobní jméno [bíksfild]
- Odlišnou výslovnost mohou mít graficky stejné formy, z nichž jedna je rodným jménem a druhá je příjmením: *Gill* – rodné jméno [džil], příjmení [gil]
- Výslovnost téže grafické formy osobního jména může kolísat: *Boughton* – [bótn] i [bautn]

---

¹⁷ Kučera, J. – Zeman, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická jména*. Hradec Králové 1998, s. 11.

¹⁸ V hranatých závorkách vždy uvádím počeštěnou výslovnost, ve které jsou anglické hlásky v češtině neexistující nahrazeny hláskami českými.

Z hlediska počestěné výslovnosti, která se stává určující pro zařazení ke skloňovacímu typu, bych ráda upozornila na dva sporné případy, ve kterých se názory uvedené v jednotlivých příručkách rozcházejí:

Prvním z nich je výslovnost skupiny *th* anglicky vyslovované jako znělé [ð] či neznělé [θ]. Z hlediska skloňování je nejzajímavější postavení zmíněné skupina *th* na konci daného jména. Podle Zemana¹⁹ obecně nastávají v tomto případě tři možnosti:

- I. U některých osobních jmen se výslovnost ustálila na pouze na [t]. Tak je tomu například u jména Shakespearova hrdiny: *Macbeth* [megbet] nebo jména, jehož nositelkou je současná anglická královna: *Elizabeth* [elizabet].
- II. Spíše výjimkou je případ opačný, kdy se výslovnost ustálila na [s], zde uvádí Zeman jako příklad mužské rodné jméno *Heath* [his].
- III. Ve většině případů výslovnost takto zakončených osobních jmen kolísá. Mluvčí pak volí mezi možnostmi vyslovit koncovou skupinu *-th* jako [s], anebo [t]. Na základě zvolené výslovnosti pak dané jméno zařazujeme buď ke vzoru „muž“, tj. v případě výslovnosti [s], nebo ke vzoru „pán“, tj. v případě výslovnosti [t]. Toto kolísání je zaznamenáno například u nejčastějšího anglického příjmení *Smith*, kde existují obě výslovnostní varianty [smis] i [smit]. Podobně je tomu u mužského rodného jména *Keith*: [kís] i [kít].

Ve druhém případě se jedná o výslovnost jmen zakončených na skupinu *-ey/-ay*, např. u příjmení jako *Shelley*, *Barclay* apod. Zde docházelo dříve ke kolísání mezi výslovnostmi [i] a [ej], popř. [yj]²⁰ nebo [ij]²¹ reflektující psanou podobu, na základě které jsou pak užity koncovky zájmenného skloňování, nebo koncovky podle vzoru „muž“. Dnes se zdá být naprosto dominantní podoba s vyslovovaným koncovým [i], v oblasti skloňování však koncovky podle vzoru „muž“ zatím zcela nevymizely, jak se přesvědčíme při analýze excerpovaného materiálu.

Podrobněji se budu těmito dvěma problémům věnovat v praktické části (srov. kap. 5.1 a 5.5).

---

¹⁹ Kučera, J. – Zeman, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická jména*. Hradec Králové 1998, s. 18.

²⁰ Váhala, F.: Skloňování vlastních jmen osobních a místních. In: *O češtině pro Čechy*. Praha 1963, s. 184.

²¹ Kučera, J. – Zeman, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická jména*. Hradec Králové 1998, s. 25.

3.2.2 Skloňování

3.2.2.1 Maskulina

3.2.2.1.1 Skloňování podle vzoru „pán“

Podle tohoto vzoru se skloňují osobní jména zakončená ve zvukové podobě Nsg na souhlásku tvrdou nebo obojetnou, s výjimkou jmen zakončených v grafice na *s*, *z*, *x* vyslovovaných jako [s]. Patří sem i jména zakončená na *th*, vyslovené jako [t].

Pokud je grafická forma Nsg zakončena na *-c* vyslovované jako [k], v dalších pádech je *c* zachováno, tedy *Padraic* [pádrik] – Gsg *Padraica*.

U osobních jmen zakončených na němém *-e* se v grafice nepřímých pádů toto *-e* ponechává, ovlivňuje-li výslovnost. Co se týče možnosti jeho vypuštění, zmiňuje Zeman následující pravidla:²²

Němé *-e* na konci jména se odsouvá, pokud:

- je grafická forma troj- a víceslabičná a zároveň zvuková forma více než jednoslabičná (*Shakespeare* – Gsg *Shakespear*)
- se grafická forma jména kromě varianty s *-e* vyskytuje i ve formě bez *-e* (*Browne/Brown* – Gsg *Browna*)

Ke kolísání užívání *-e* v dalších pádech dochází v případě, že grafická forma je vnímána jako dvojslabičná a zvuková forma jako jednoslabičná. Pak tedy: *White* – *Whita/Whitea*, *Blake* – *Blaka/Blakea*.

Stejná pravidla jsou aplikována ve slovtvorbě při vytváření přivlastňovacích přídavných jmen pomocí koncovky *-ův*.

Osobní jména zakončená ve zvukové formě na [í], popř. [i] a v grafické na souhláskové spojení se skloňují podle vzoru „pán“, tedy *Leigh* [lí], *Raleigh* [róli] – Gsg *Leigha* [líja], *Raleigha* [rólija].

Jména zakončená ve výslovnosti na [ó] mají v grafické podobě zakončení souhláskové, například *Shaw* [šó], *Waugh* [vó], a skloňují se podle vzoru „pán“. Přivlastňovací tvary mají podobu *Shawův* [šóůf], *Waughův* [vóůf].

---

²² Kučera, J. – Zeman, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická jména*. Hradec Králové 1998, s. 21.

Přidáním koncovek vzoru „pán“ se skloňují také osobní jména zakončená ve výslovnosti na [ú] a v grafice na souhlásku. Tedy *Matthew* [metjú], *Hugh* [hjú] – Gsg *Matthewa* [metjúa], *Hugha* [hjúa].

Osobní jména se zvukovým zakončením na [ou] mohou být v grafické podobě zakončena na samohlásky *-e*: *Defoe* [dyfou] nebo *-o*: *Munro* [manrou]. Další variantou je zakončení na skupinu *-ow*: *Barlow* [bárlou]. Taktéž tato jména jsou skloňována podle vzoru „pán“, tedy Gsg *Defoea* [dyfoua] – němé *-e* v nepřímých pádech zůstává, předchází-li před ním jiná samohláska, *Munroa* [manroua], *Barlowa* [bárloua]. Stejná pravidla platí pro řídká jména zakončená na [au].

3.2.2.1.2 Skloňování podle vzoru „muž“

Podle vzoru „muž“ se skloňují osobní jména zakončená v Nsg zvukové formy na souhlásku měkkou a obojetné [s], v grafické formě *s*, *z* a *x*. Patří sem i jména zakončená na *th* vyslovené jako [s] a jména zakončená v grafice na *-ay/-ey* vyslovované jako [aj]/[ej].

Dále se jedná o jména zakončená v Nsg na němé *-e*, pokud je zvuková forma zakončena měkkou souhláskou. Genitiv je zde graficky shodný s nominativem, v dalších pádech, stejně jako ve tvarech posesivních adjektiv, se v grafické formě *-e* ponechává. Tedy *Aldridge* – Gsg *Aldridge*, *Aldridgeův* i *Chase* – Gsg *Chase*, *Chaseův*.

3.2.2.1.3 Skloňování pomocí zájmených koncovek

Osobní jména zakončená ve zvukové podobě na [i] a v grafické formě na *i/y* se skloňují podle zájmených koncovek. Tedy: *Bradbury* [bredberi] – *Bradburyho* [bredberiho], *Henry* [henri] – *Henryho* [henriho]. Přivlastňovací adjektivum se vytváří pomocí přípony *-ův* – *Bradburyův*, jeho funkci může plnit také genitiv – *Bradburyho*.

Zeman²³ upozorňuje na tendenci tato jména ve zvukové podobě neskloňovat, pokud se vyskytují společně s příjmením dané osoby. Mluvnice češtiny²⁴ připouští nesklonnost cizích rodných jmen zakončených na [i], [e], [o], [u] ve spojení s příjmením dokonce

²³ Kučera, J. – Zeman, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická jména*. Hradec Králové 1998, s. 23.

²⁴ *Mluvnice češtiny II*. Praha 1986, s. 351.

i podobě psané. Dotazy na toto téma se objevují i v jazykové poradně²⁵, zmiňuje se o nich Šimandl v článku týkajícím se nejčastějších potíží uživatelů češtiny zaznamenaných v oblasti formální morfologie²⁶. Tomuto problému bude věnována podrobnější pozornost v praktické části (srov. kap. 5.3).

Podle zájmných koncovek se dále skloňují osobní jména zakončená na *-ay/-ey* vyslovované jako [i], např. *Barclay* [bárkli], *Shelley* [šeli] – Gsg *Barclayho* [bárkliho], *Shelleyho* [šeliho]. Podle Zemana²⁷ se v grafické formě často uplatňují také tvary podle vzoru „muž“, tedy Gsg *Barclaye* [bárklije], *Shelleye* [šelije]. Tato jména patří z hlediska skloňování ke značně problematickým, protože zvuková a grafická forma se zde rozcházejí, a proto se rozchází i jejich zařazení k deklinačním typům. Kodifikace²⁸ připouští jako spisovné oba tvary – tedy jak koncovky zájmné, tak koncovky vzoru „muž“. Obecně jsou tvary měkkého skloňování považovány za zastaralé²⁹ či méně vhodné³⁰. Četnost a oblast jejich užití bude taktéž podrobena analýze v praktické části (srov. kap. 5.1).

Osobní jména, jejichž zvuková podoba je zakončena na [í] a psaná podoba na *-ie* (*Barrie*) nebo *-ee* (*Lee*), využívají zájmných koncovek, tedy Gsg *Barrieho*, *Leeho*. Využití možného jmenného skloňování typu *Lee* podle vzoru „pán“ (*Leea*) bude podrobněji prozkoumáno v praxi, stejně jako nesklonnost těchto jmen ve spojení s příjmením (srov. kap. 5.3, 5.6.1). Při vytváření přídavných jmen přivlastňovacích se připojuje k nominativu přípona *-ův*, *Leeův*, *Barrieův*. Často je však v této funkci využíváno také genitivních tvarů.

3.2.2.1.4 Neobvyklá příjmení

U příjmení skládajících se ze dvou částí oddělených spojovníkem se druhá část příjmení skloňuje vždy, kdežto u první části skloňování kolísá: *Hall-Stevensona* i *Halla-Stevensona*.

²⁵ Jazyková poradna ÚJČ AV ČR, viz: <http://www.ujc.cas.cz/poradna/porfaq.htm>

²⁶ Šimandl, J.: *Morfologická problematika v jazykové poradně (3. část)*. Naše řeč 83, 2000, s. 169-192.

²⁷ Kučera, J. – Zeman, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická jména*. Hradec Králové 1998, s. 23.

²⁸ Havránek, B. – Jedlička, A.: *Česká mluvnice*. Praha 1981, s. 169.

²⁹ Váhala, F.: Skloňování vlastních jmen osobních a místních. In: *O češtině pro Čechy*. Praha 1963, s. 183.

³⁰ *Mluvnice češtiny II*. Praha 1986, s. 360.

U příjmení, jejichž první část tvoří *De, De Le, Le, Mac, Mc* či *O'*, se ponechávají tyto komponenty neskloňné.

Zvláštní skupinu tvoří příjmení zakončená ve výslovnosti na [ski] a v grafické formě na *-ski/-sky*, např. *Polonsky* [polonski], a ta, jejichž výslovnost končí na [cki] a grafická forma na *-cki/-cky* nebo *-tzki/-tzky*, např. *Gretzky*. Tato příjmení jsou původem slovanská a vznikla z přídavných jmen. Proto se ve většině případů skloňují jako přídavná jména tvrdá typu „mladý“, tedy Gsg *Polonského, Gretzkého*. Další možnosti jsou koncovky zájmenného skloňování: Gsg *Polonskyho* [polonskiho], *Gretzkyho* [greckiho]. Zájmenné tvary hodnotí Zeman³¹ jako řídké. Toto tvrzení se opět pokusím zhodnotit na základě vlastního výzkumu (srov. kap. 5.4).

3.2.2.2 Feminina

3.2.2.2.1 Příjmení

U většiny anglických ženských příjmení se v češtině – stejně jako u ostatních cizích ženských příjmení – uplatňuje přechylování. Někdy se ponechává také forma nepřechýlená, především je tomu tak u jmen všeobecně známých a vžitých jako kupříkladu *Marylin Monroe, Agatha Christie*. nebo *Angelina Jolie*. U podvojných příjmení se první část přechyluje vždy, kdežto přechylování druhé části kolísá.

3.2.2.2.2 Rodná jména

i. Jména zakončená ve výslovnosti na [a]

Jména zakončená v grafické i zvukové formě na *-a* se skloňují podle vzoru „žena“.

Jména zakončená na *-ea* (*Dorothea*) se skloňují podle vzoru „žena“, genitiv, dativ i lokál mají podobu s *-y*, tedy *Dorothey* [dorotei].

---

³¹ Kučera, J. – Zeman, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická jména*. Hradec Králové 1998, s. 26.

Osobní jména s kmenem zakončeným v grafické formě na *c* vyslovované jako [k], mají v nepřímých pádech v grafické podobě tvary s *c* i *k*. Tedy *Monica* – Gsg *Monicy* i *Moniky*.

Jména zakončená na *-ia* se skloňují podle vzoru „růže“, *Maria* – Gsg *Marie*.

Privlastňovací přídavná jména se tvoří pomocí přípony *-in*. Variantní možnosti nastávají v případě zakončení kmene na *-r*: *Clare* [klér] – *Clarín* i *Clářin* a u jmen zakončených na *th*: *Aretha* [areta] – *Aretin* i *Arethin* (srov. kap. 5.7).

ii. Jména zakončená ve výslovnosti na [e]

Tato jména nejsou v angličtině příliš častá, skloňují se podle vzoru „žena“, např. *Penelope* – Gsg *Penelopin*.

iii. Jména zakončená ve výslovnosti na [i], [í]

Jména zakončená ve výslovnosti na [i] a grafické formě na *-y* (*Mary*), *-ey* (*Shirley*) nebo *-ie* (*Jessie*) jsou považována za neskloňná. Mírně problematické je zde tvoření privlastňovacích přídavných jmen (srov. kap. 5.6.2.1). Ta mohou mít u zakončení na *-y* dvojí podobu, a sice *Maryin* [merijin] nebo *Marin* [merin]. U zakončení na *-ie* existuje pouze jediná možnost tvořená přidáním *-in* po odtržení koncového *e*: *Jessiin*. V případě zakončení *-ey* je přípona připojena k základnímu tvaru: *Shirleyin*.

iv. Jména zakončená ve výslovnosti na souhlásku

Jména zakončená v psané i zvukové podobě na souhlásku se většinou neskloňují. Většina z nich však může vytvářet tvary podle vzoru „žena“, tedy *Elizabeth* – Gsg *Elizabeth* i *Elizabethy* (srov. kap. 5.7).

Jména zakončená v psané podobě na němém *-e* a ve zvukové na souhlásku se neskloňují (*Jane*). Přídavná jména privlastňovací se vytvářejí pomocí přípony *-in* připojované ke kmeni (*Janin*).

4 Metoda práce a zdroje materiálu

Jak upozorňuje František Štícha³² v souboru gramatických studií vzniklých na základě práce s Českým národním korpusem, komunikace mezi lidmi funguje především na základě přirozených pravidel vytvořených mluvčími, nikoli lingvisty, a proto je leckdy obtížné jednoznačně rozhodnout o tom, který tvar je správný a který nikoliv. Pro české tvarosloví je obzvlášť charakteristický jev zvaný variantnost tvarů.³³ Ta se netýká pouze slov domácích, ale také tvarů slov do češtiny přejatých.

4.1 Postup při shromažďování materiálu

Jelikož jsem si vědoma, že je nemožné obsáhnout v této práci problematiku adaptací anglických antroponym v celé její celistvosti, omezím se v následujících pasážích pouze na zajímavější jevy. Půjde především o případy, kdy je možná dvojí varianta skloňování – zde prověřím četnost obou z nich, popř. zda je některá vázaná na specifický kontext či druh textu.

Při jejich výběru jsem vycházela z článků publikovaných v odborných periodikách, nejčastěji v Naší řeči. Mým záměrem bylo ověřit tvrzení obsažená v těchto studiích, z nichž nejstarší pocházejí ze 60. let minulého století, nejnovější pak z listopadu loňského roku. Kromě toho jsem se rozhodla prověřit platnost některých pravidel prezentovaných v Mluvnici češtiny II (srov. kap. 3.1) a v příručce Kučery a Zemana (srov. kap. 3.2).

Zejména jsem si všímala, jak je adaptace ovlivněna počtem výskytů daného antroponyma v jednom článku, či jestli jsou zde rozdíly podle kontextu, nebo pokud jde o jméno konkrétní známé osobnosti. Téměř ve všech případech se jedná o problematiku adaptací morfologických – konkrétně flexe. Adaptace pravopisné a výslovnostní budou zmíněny, jestliže přímo souvisejí se začleněním k deklinačním typům.

Při shromažďování materiálů jsem využila následujících zdrojů:

---

³² Štícha, F. (Ed.): *Možnosti a meze české gramatiky*. Praha 2006.

³³ MČ II uvádí, že „variantní tvarotvorné prostředky slouží k vyjadřování též gramatické funkce (komplexu funkcí), mohou se však lišit např. stylovým zabarvením, dobovým výskytem, frekvencí apod.“ (s. 269)

4.1.1 Tištěná periodika

Tištěná periodika jsem využila pouze jako sekundární zdroj k doplnění dat získaných z korpusu a na internetu, popř. zmiňuji některé zajímavosti, na které jsem narazila. Při vyhledávání v tištěných periodikách jsem se zaměřila na všechny tvary v daném vydání – samozřejmě vyjma nominativu a se zřetelem k tomu, které jevy jsem se rozhodla podrobit analýze – a způsob, jakým je s danými jmény pracováno. Vyhledané tvary uvádím vždy s uvedením názvu zdroje, čísla (popř. měsíce) a roku vydání a čísla strany, a to v kontextu dostatečném pro identifikaci pádu.

Jedná se pouze o časopisy (nikoli denní tisk) se společenským zaměřením. Mezi použité magazíny patří: *Elle*, *Instinkt*, *Koktejl*, *Men Only*, *Mladá fronta Plus*, *Reflex*, *Týden*, *Víkend* a *Women Only*. Z časového hlediska jde o výtisky, které vyšly v období let 2006 a 2007.

4.1.2 Mediální databáze Newton IT³⁴

Tato mediální databáze je jednou ze služeb poskytovaných firmou Newton IT, která se dlouhodobě zabývá monitorováním českého mediálního trhu, a to tisku, rozhlasu i televize. Předplatitelům poskytuje přístup do databáze *Mediasearch*, kde jsou k dispozici v elektronické podobě přepisy obsahu těchto médií. Z těch lze zadáním do vyhledávače získat všechny výskyty požadovaného tvaru. Vyhledán je vždy celý článek, přičemž konkrétní výraz v něm obsažený je zvýrazněn červeně, což usnadňuje orientaci v textu a zároveň poskytuje dostatečně široký kontext.

Vzhledem k omezenému přístupu do této databáze jsem získala data pouze k některým jevům. Stejně jako tiskoviny posloužila tedy tato databáze jako doplňující zdroj poskytující pohled na konkrétně vymezenou skupinu společenských periodik, tentokrát však v elektronické podobě.

Vyhledávání jsem omezila na tisk, v rámci tisku pak na sekci s titulem „Společenské“ zahrnující 80 titulů. Tato skupina poskytuje poměrně široké spektrum tiskovin, od časopisů

---

³⁴ Viz <http://www.newtonmedia.cz>

pro teenagery typu *Bravo*, přes společenské týdeníky jako *Reflex*, *Týden*, až po periodika určená pro úzkou škálu čtenářů, jako jsou např. *Host* či *Literární noviny* (pro úplný seznam v abecedním pořadí viz kap. 7 – Seznam zdrojů).

Za účelem získání co nejaktuálnějších dat jsem omezila prohledávané zdroje na vydání za období posledních dvanácti měsíců, přičemž vyhledávání jsem provedla v únoru 2008. Zmiňuji zde frekvenci vyhledávaných jevů a ojedinělé výskyty zvláštních tvarů v celém znění i s uvedením zdroje.

4.1.3 Český národní korpus³⁵

Pokud se jedná o práci s korpusem, využila jsem plný přístup ke korpusu SYN2000, který byl veřejnosti představen v říjnu 2000. Ten obsahuje přibližně sto miliónů textových slov a představuje stylově a sociolingvisticky vyvážený soubor tištěných textů. Obsahuje texty z let 1990 až 1999³⁶, jejichž podíl z hlediska žánrů je následující: 60% publicistika, 25% odborná literatura a 15% beletrie.

Při zadávání dotazů jsem pracovala s korpusovým manažerem Bonito. Výsledné číslo zahrnuje celkový počet výskytů ve všech textech obsažených v korpusu. Jednotlivé výskyty vyhledaných tvarů neuvádím, pouze srovnávám jejich frekvence. Korpus je spolu s internetovým vyhledávačem Morfeo jedním ze dvou základních mechanismů získávání jazykového materiálu, kterých bylo využito u rozboru všech jevů.

V porovnání s daty získanými z internetu je zde však třeba počítat s menším množstvím anglických antroponym obecně, což je dáno omezeným rozsahem korpusu. Na druhou stranu zde není tak velké riziko irelevantních výskytů, které jsou zde v porovnání s internetem také snadněji dohledatelné.

4.1.4 Internet

U předcházející tří zdrojů se jednalo z velké části o publicistiku, proto jsem považovala za vhodné a žádoucí – vzhledem k nezanedbatelnému podílu internetu

---

³⁵ Viz <http://ucnk.ff.cuni.cz>

³⁶ Výjimku tvoří některá významná díla české literatury – u těch je podmínkou datum narození autora po r. 1880.

na každodenní komunikaci a jeho běžnému využívání jako zdroje informací – doplnit získané údaje čísly, která poskytují internetové stránky.

Hlavním faktorem, kterým se internet odlišuje od všech ostatních zdrojů, je rozmanitost jazykové kompetence autorů jednotlivých stránek. U autorů publicistických, beletristických a odborných textů, které jsou obsaženy v předchozích zdrojích, se předpokládá vyšší úroveň této kompetence, navíc jsou tyto texty obvykle podstoupeny ke kontrole editorům či jazykovým redaktorům. Oproti tomu texty na internetu (obzvláště osobní stránky uživatelů, různé blogy apod.) jsou většinou zveřejňovány bez ohledu na jakoukoli kodifikaci a často lze nalezneme tvary, které neodpovídají normě. Mezi autory jsou lidé různého pohlaví, věku i vzdělání, což je na druhou stranu velice příznivá skutečnost pro celistvé poznání současného stavu.

K vyhledávání na internetu jsem použila vyhledávač Morfeo.³⁷ Tvary jsem vyhledávala v průběhu února a března 2008. Prohledávala jsem sekci „Stránky“ pomocí rozšířeného vyhledávání. V nastavení jsem omezila jazyk pouze na češtinu a zvolila jsem prohledávání stránek aktualizovaných nejdéle rok nazpět. Při následném hodnocení získaným dat je třeba vzít v úvahu, že výsledky mohou zahrnovat často mnohočetný výskyt jedno tvaru na téže stránce. Procházet všechny nalezené odkazy, mnohdy čítající stovky či tisíce, by však bylo z časového hlediska nemožné. Z tohoto důvodu jsem započítala všechny vyhledávačem nalezené odkazy na výskyt daného tvaru.

---

³⁷ Viz <http://morfeo.centrum.cz>

5 Analýza vybraných jevů

V této kapitole se budu věnovat analýze vybraných jevů, přičemž nejprve vždy předložím teoretický základ a dostupná pravidla týkající se daného jevu a následně mnou vyhledané doklady a frekvence. Poté zhodnotím, do jaké míry se potvrdily či vyvrátily výchozí předpoklady, či zda zde dochází ze strany uživatelů jazyka k prosazování nových tendencí.

5.1 Jména zakončená na *-ey/-ay*, typ *Shelley, Lindsay*

Tyto skupiny anglických příjmení zakončených na *-ey/-ay* se vyznačují nejednotností v morfologických adaptacích, konkrétně v oblasti skloňování. Ta je v tomto případě důsledkem disproporce mezi formou psanou a mluvenou. Upozornil na to už Hrbáček,³⁸ dále se této problematice věnoval také Zeman³⁹ nebo Chmelová,⁴⁰ v souvislosti s výslovností též Sedláček.⁴¹

V úvahu zde přicházejí dvě možnosti, a sice skloňování pomocí zájmených koncovek, či měkké skloňování pomocí koncovek vzoru „muž“. Považujeme-li za základní první možnost, činíme tak na základě výslovnosti [šeli], která se je vždy uváděna jako primární, většinou také jako jediná správná.⁴² Druhou výslovnostní variantou je [šelej], popř. [šelyj]/[šelij] (srov. kap. 3.2.1).

Ta je s největší pravděpodobností výrazně ovlivněna podobou grafickou. Další možnou příčinou je pak nedostatečná znalost anglického jazyka a zejména pravidel jeho výslovnosti u daného mluvčího. Sedláček hodnotí tuto výslovnost jako zastaralou a zároveň zavádějící, protože v jejím důsledku dochází ke stírání rozdílu mezi výslovností těchto jmen a jmen typu *Hemingway* [hemingvej], *Grey* [grej] apod. Proto lze považovat za výhodnější užití koncovek zájmených.

---

³⁸ Hrbáček, J.: *Skloňování osobních jmen typu Humphrey*. Naše řeč 48, 1965, s. 60–61.

³⁹ Zeman, J.: *Problémy se skloňováním: Stanley cup 1993 aneb McSorley, Robitaille a ti druzí*. Naše řeč 80, 1997, s. 81–86.

⁴⁰ Chmelová, A.: *Sněhurka a sedm trpaslíků od Disneje či Disneyho?* Naše řeč 54, 1971, s. 127–128.

⁴¹ Sedláček, M.: *Čteme je správně?* Český jazyk a literatura 33, 1982–1983, s. 85–88.

⁴² Viz např. Hais, K. – Hodek, B.: *Velký anglicko-český slovník (N – Z)*. Voznice 2003, s. 2892.

Jedním z možných vysvětlení pro užití koncovek měkkého skloňování je také ovlivnění jinými tvary, jako např. přechýlenou podobou příjmení *Shelleyová* či tvarem přídavného jména přivlastňovacího *Shelleyův*, popř. tvarem množného čísla *Shelleyové*, kam se při výslovnosti vkládá hláska [j]. Je také třeba vzít v úvahu možnou souvislost mezi způsobem skloňování a tím, zda se jedná o jméno všeobecně známé objevující se v tisku pravidelně, či jde o jméno řídké, popř. nově se objevující. Ani toto kritérium však nelze v některých případech uplatnit, u některých jmen se vžila pouze jedna podoba skloňovaných tvarů, aniž bychom pro to mohli nalézt jakékoliv zjevné vysvětlení.

Těžko bychom kupříkladu mohli tvrdit, že existuje výrazný rozdíl mezi popularitou jmen *Mickey Mouse* a *Walt Disney*. Přesto, jak upozornila Chmelová, se u podob nepřímých pádů jména známé kreslené postavičky ustálily koncovky zájmenné (tedy *Gsg Mickeyho*, *Dsg Mickeymu* atd.), zatímco skloňování jména jeho neméně slavného tvůrce značně kolísá.

V tištěných periodikách jsem narazila na následující doklady související s touto problematikou:

- *Mickeyho* prarodiče (Instinkt, 35/2007, s. 71)
- *s Mickey Mousem* (Elle, květen 2006, s. 84)
- *znala jen Walta Disneyho* (Reflex, 25/2007, s. 59)
- *postavy Howarda Besleyho* (tamtéž, s. 74)
- *z Harveyho* repertoáru (Reflex, 21/2007, s. 65)
- *Kelleyho* jméno, *tabulky Kelleyho* (MF Plus, 48/2007, s. 92)
- *S Američanem Dillonem Coseyem* (Instinkt, 46/2007, s. 9)

Zde se jeví jako častější využívání zájmenných koncovek, příkladů je však minimální množství, není tedy možné z nich vyvozovat všeobecné závěry. Za povšimnutí stojí ponechání jména *Mickey* v nesklonné podobě v instrumentálu ve spojení s příjmením (srov. kap. 5.3).

Četnost výskytů konkurenčních tvarů několika jmen⁴³ tohoto typu v korpusu je zahrnuta v následující tabulce:

Tabulka č. 1: Výskyt tvarů jmen typu *Shelley* v SYN2000

	koncovka <i>-ho</i>	koncovka <i>-e</i>
<i>Disney</i>	92	126
<i>Harvey</i>	18	32
<i>Humphrey</i>	23	10
<i>Lindsay</i>	2	13
<i>Marley</i>	19	2
<i>McCartney</i>	41	3
<i>Mickey</i>	76	1
<i>Murray</i>	18	41
<i>Presley</i>	91	3
<i>Shelley</i>	5	0
<i>Spacey</i>	4	0

Data získaná z korpusu potvrzují kolísání v případě jména *Disney*, u kterého je počet variantních tvarů téměř vyrovnaný, přičemž mírná převaha byla překvapivě zaznamenána u jmenného skloňování. Naopak u jména *Mickey* je zcela jednoznačně preferována koncovka zájmenná.

Jména zakončená na *-ay*, *Lindsay* a *Murray*, se zdají být pro uživatele přijatelnější s koncovkou *-e*. *Marley*, *McCartney* a *Presley* se vyznačují spíše skloňování zájmenným. U ostatních je situace téměř vyrovnaná nebo ji nelze z důvodu nedostatečného počtu doložených tvarů vyhodnotit.

V databázi Newton IT je u jména *McCartney* poměr výskytů zcela jednoznačný: 2 ku 92 ve prospěch zájmenného skloňování.

Internetový vyhledávač Morfeo poskytl tyto výsledky:

⁴³ Jména jsou v tabulkách uváděna v abecedním pořádku.

Tabulka č. 2: Výskyt tvarů jmen typu *Shelley* podle Morfeo.cz

	koncovka <i>-ho</i>	koncovka <i>-e</i>
<i>Disney</i>	9653	3685
<i>Harvey</i>	467	318
<i>Humphrey</i> ⁴⁴	239	193
<i>Lindsay</i>	42	95
<i>Marley</i>	1384	451
<i>McCartney</i>	2485	61
<i>Mickey</i>	18995	132
<i>Murray</i>	610	1116
<i>Presley</i>	3601	35
<i>Shelley</i>	214	16
<i>Spacey</i>	312	0

Mezi uživateli internetu je opět znatelná převaha zájmených koncovek u jména *Mickey*, ty zde – v porovnání s mírnou převahou tvaru *Disneye* v korpusu – více než dvojnásobně převažují také u jména *Disney*.

U jmen *Lindsay* a *Murray* jsou naopak zhruba dvojnásobné počty koncovek jmenných.

U ostatní jmen jsou vcelku jednoznačně preferovány koncovky adjektivní, naprosto jednoznačná je situace v případě jména *Spacey*, kde byl zaznamenán nulový výskyt jmenné koncovky *-e*.

Přibližně vyrovnaná je pak situace u jmen *Harvey* a *Humphrey*, což je pravděpodobně dáno jejich dvojnásobným využitím ve funkci rodného jména i příjmení.

⁴⁴ Antroponyma *Harvey* a *Humphrey* fungují jednak jako rodná jména, jednak také jako příjmení. V tabulce jsou zaznamenány součty obou případů bez rozlišení.

5.2 Jména zakončená na nevyslovované –e

5.2.1 Typ Blake, Steve

U jmen zakončených na nevyslovované -e výskyt této koncové hlásky v nepřímých pádech kolísá, jestliže „před -e je ve výslovnosti tvrdá nebo obojetná souhláska, slovo je v grafické formě dvojslabičné, ve zvukové formě jednoslabičné.“⁴⁵ (srov. kap. 3.2.2.1.1)

Při pohledu do tisku jsem se setkala s oběma možnostmi, přičemž ve velké většině případu byla upřednostněna varianta s ponechaným němým -e. To se týká jak různých pádů, tak i tvarů přivlastňovacích přídavných jmen, viz následující doklady:

- *Goreova* kniha (Reflex, 21/2007, s. 6)
- v *Goreově* knížce, nečetl *Gorea*, *Goreův* film (tamtéž, s. 8)
- coververze písní *Nicka Cavea* (tamtéž, s. 65)
- irskému kritikovi *Jocelymu Clarkeovi* (Reflex, 25/2007, s. 60)
- *Ambrose Bierce* se narodil, silnou stránkou *Ambrose Bierce*, čtenář má rád *Bierce*, *Biercův* pohled na život, ALE! *Bierceovy* povídky (tamtéž, s. 65)
- *Michaela Moorea* (MF Plus, 48/2007)
- režiséra *Michaela Moorea* (Instinkt, 44/2007, s. 56)
- které se *Mooreovi* podařilo zachytit (tamtéž, s. 57)
- svého kolegy *Martina Gorea* (tamtéž, s. 60)
- účasti *Peteovy* múzy, *Peteovo* dětství (tamtéž, s. 79)
- komiksu *Alana Moorea* (Elle, květen 2007, s. 84)
- následovníka *Williama Blakea* (tamtéž, s. 58)
- o jejich autorovi *Peteu Seegerovi* (tamtéž, s. 68)
- *Peteův* otec (tamtéž, s. 59)
- *Johnu Kennedy Toolemu*, *Tooleova* matka (tamtéž, s. 82)
- *Gilberta Grapea* (Instinkt, 46/2007, s. 69)

---

⁴⁵ Zeman, J.: *Problémy se skloňováním: Stanley cup 1993 aneb McSorley, Robitaille a ti druzí*. Naše řeč 80, 1997, s. 85.

- *Jason Bourne, Bourneovo ultimátum, ALE!* v *Bournově mýtu* (Instinkt, 35/2007, s. 52)
- v roli *Jasona Bournea* (tamtéž, s. 53)
- který *Peteovi* změnil celý život (Reflex, 5/2007, s. 50)
- *Davida Byrnea* (tamtéž, s. 66)
- pro *Sylvestra Stallonea* (Instinkt, 44/2007, s. 69)

- publikace *Steva Parkera* (Víkend, 15/2007, s. 30)
- *Alana Moora* (Instinkt, 44/2007, s. 72)
- po *Stevu Irwinovi* (Instinkt, 50/2007, s. 8)

Z předcházejících dokladů je patrné, že autoři publicistických textů při adaptaci těchto jmen jednoznačně postupují v souladu s tendencí zachovávat cizí základ, ke kterému jsou připojeny české koncovky. Poněkud zarážející jsou případy, kdy se v rámci jednoho článku objevily dvě obdoby přivlastňovacích adjektiv vytvořené od téhož jména, přičemž u jednoho bylo *-e* zachováno a u druhého vypuštěno. Pravděpodobně se ale v obou případech jednalo o chybu, která vznikla pouze jako důsledek nepozornosti autora.

Četnost výskytů kolísajících tvarů několika jmen tohoto typu v korpusu je zahrnuta v následující tabulce:

Tabulka č. 3: Výskyt tvarů jmen typu *Blake, Steve* v SYN2000

	<i>-e</i> ponecháno	<i>-e</i> vypuštěno
<i>Blake</i>	52	8
<i>Gere</i>	3	6
<i>Moore</i>	8	36
<i>(O')Toole</i>	1	6
<i>Steve</i>	9	136
<i>White</i>	25	11

Počet výskytů hledaných tvarů těchto jmen v korpusu není příliš vysoký, je zde ale – ve srovnání s doklady z tištěných periodik – viditelný příklon k tvarům bez *-e* u příjmení *Moore*.

Překvapivě jednoznačně ve prospěch vypouštění němého *-e* hovoří výsledek u rodného jména *Steve*. Počet dokladů na příjmení *Gere* a *(O')Toole* je zanedbatelný. Poměrně přesvědčivá je převaha tvarů *Blakea* nad *Blaka*, u příjmení *White* je základ také spíše zachován.

Vyhledávání v databázi Newton IT bylo zdrojem těchto údajů:

Tabulka č. 4: Výskyt tvarů men *Blake*, *White* a *Steve* v Newton IT

<i>Blakea</i>	15	<i>Blaka</i>	4
<i>Blakeovi</i>	0	<i>Blakovi</i>	1
<i>Whitea</i>	19	<i>Whita</i>	4
<i>Whiteovi</i>	7	<i>Whitovi</i>	2
<i>Stevea</i>	25	<i>Steva</i>	86

Opět je zde značná převaha tvaru *Steva* nad tvarem *Stevea*. U příjmení *Blake* a *White* naopak převažují tvary s *-e*, druhá varianta se objevila pouze řídce.

Výsledky podle internetového vyhledávače Morfeo vypadají takto:

Tabulka č. 5: Výskyt tvarů příjmení *Blake*, *White* a *Stallone* podle Morfeo.cz

<i>Whitea</i>	1242	<i>Whita</i>	472
<i>Whiteovi</i>	219	<i>Whitovi</i>	59
<i>Blakea</i>	1726	<i>Blaka</i>	410
<i>Blakeovi</i>	240	<i>Blakovi</i>	44
<i>Stallonea</i>	121	<i>Stallona</i>	361
<i>Stalloneovi</i>	34	<i>Stallonovi</i>	58

Na početnějších dokladech získaných z internetu se jednoznačně potvrdila převaha tvarů se zachovaným základem u tvarů příjmení *Blake* a *White*. Ta je u jednotlivých tvarů přibližně troj- až šestinásobná.

Odlišný stav byl zachycen u příjmení *Stallone*. Zde doložený úzus hovoří spíše ve prospěch zjednodušených tvarů s vypuštěným koncovým *-e*.

Tabulka č. 6: Výskyt tvarů jmen (*O'*)*Toole*, *Moore* a *Steve* na Morfeo.cz

	Gsg: <i>-e</i> ponecháno	Gsg: <i>-e</i> vynecháno
<i>(O')</i> <i>Toole</i>	76	175
<i>Moore</i>	5561	2689
<i>Steve</i>	2152	13598

Internetové výsledky potvrzují jednoznačnou pozici tvaru *Steva*, mezi příjmeními (*O')**Toole* a *Moore* je však překvapivý rozdíl. Zatímco u prvního z nich zhruba dvojnásobně převažuje tvar (*O')**Toola*, u druhého z nich je situace přesně opačná.

5.2.2 Typ *Joe*, *Defoe*

Pokud němému *-e* předchází jiná samohláska „v 2. a dalších pádech se *-e* ponechává.“⁴⁶ (srov. kap. 3.2.2.1.1) O tom, že toto pravidlo neplatí ve všech případech, svědčí mj. čísla v následujících tabulkách:

Tabulka č. 7: Tvary jména *Joe* v SYN2000

<i>Joea</i>	217	<i>Joe</i>	20
<i>Joeovi</i>	100	<i>Joovi</i>	0

Tabulka č. 8: Tvary jmen *Joe* v Newton IT

<i>Joea</i>	93	<i>Joe</i>	22
<i>Joeovi</i>	20	<i>Joovi</i>	1

Jediný doklad na tvar *Joovi* byl nalezen v magazínu *Pestrý svět* z května 2007 v tomto kontextu:

⁴⁶ Zeman, J.: *Problémy se skloňováním: Stanley cup 1993 aneb McSorley, Robitaille a ti druzí*. Naše řeč 80, 1997, s. 85.

„K dosavadním třem potomkům Annie, Lily a Joovi z prvního manželství (...)“

Korpus i mediální databáze tedy svědčí spíše o zachování tohoto *-e*, v žádném případě však nelze hovořit o neexistenci tvarů bez *-e*. Obzvláště ve spojení s koncovkou *Gsg* a *Asg -a* se tyto tvary – byť v omezeném množství – vyskytují. Tvar *Joovi* se však skutečně jeví jako velice ojedinělý, což lze snad vysvětlit pro češtinu netypickým bezprostředním spojením dvou písmen *o*.

Internetové vyhledávání přineslo překvapivý výsledek v podobě poměru mezi výskytem tvarů *Joea* a *Joa*. Ten je zde – na rozdíl od předchozích dvou zdrojů – téměř vyrovnaný, dokonce mírně převažují výskyty tvaru *Joa*. Tuto skutečnost lze jen těžko vysvětlit, za možnou příčinu bychom snad mohli považovat přesvědčení některých uživatelů, že nominativ tohoto mužského jména má podobu *Jo*, popř. obavy z následné chybné výslovnosti [džoea].

Tabulka č. 9: Tvary jmen *Joe* a *Defoe* podle Morfeo.cz

<i>Joea</i>	4020	<i>Joa</i>	4652
<i>Joeovi</i>	621	<i>Joovi</i>	76
<i>Defoea</i>	457	<i>Defoa</i>	240
<i>Defoeovi</i>	45	<i>Defoovi</i>	1

5.3 Nesklonnost některých rodných jmen ve spojení s příjmením

Mluvnice češtiny připouští nesklonnost cizích rodných jmen zakončených na [i], [e], [o] a [u] ve spojení s příjmením (srov. kap. 3.2.2.1.3). O tom, jak je tato možnost využívána či nevyužívána v publicistické praxi, si lze vytvořit obrázek z následujících dokladů nalezených v tiskovinách:

Skloňované:

- za dýdžejem *Nickym Sianem* (Reflex, 25/2007, s. 44)
- umělci typu *Andyho Warhola* (tamtéž, s. 46)
- v něm hraje *Tonyho Manera* (tamtéž, s. 47)
- s *Henrym Fondou* (tamtéž, s. 58)

- *Terryemu Gilliamovi* (Instinkt, 46/2007, s. 58)
- s legendárním zpěvákem *Johnnym Cashem* (tamtéž, s. 70)
- pro britského premiéra *Tonyho Blaira* (Reflex, 21/2007, s. 7)
- proklatcem *Davym Jonesem* (Reflex, 31/2006, s. 44)
- udělat z *Johnnyho Deppa* (tamtéž, s. 44)
- zpěváky *Kennyho Rogerse* a *Garyho Glittera* (Reflex 5/2007, s. 50)
- znal se s *Charliem Chaplinem*, *Henrym Fordem* (Reflex, 30/2006, s. 52)

Neskloňované:

- týmu sestaveného *Tony Blairem* (Men Only, podzim 2007, s. 40)
- už měl ale svého dubléra, *Harvey Parryho* (Reflex, 25/2007, s. 48)
- s *Joe Maguirem* (Koktejl, 10/2007, s. 49)

Na základě výše uvedených dokladů lze konstatovat, že autoři tištěných periodik se spíše přiklánějí k možnosti tato rodná jména skloňovat. Zajímavý je doklad „v podání *Johnnyho Deppa* a *Robbie Coltranea*“, kde jsou v těsné blízkosti jména stejného typu *Johnny* a *Robbie*, přičemž první je skloňováno, druhé nikoliv. Těžko soudit, zda je v tomto případě na vině nepozornost či větší popularita prvního z obou jmenovaných herců, popř. rozdíl v délce koncového vyslovovaného vokálu.

Do korpusu jsem zadala v různých pádech jméno a příjmení bývalého britského premiéra, jehož podoba v nominativu zní *Tony Blair*, a také jméno a příjmení známého amerického herce s tvarem *Nsg Johnny Depp*. Tyto osoby jsem zvolila z důvodu jejich značné popularity, a tudíž častějšího výskytu jejich jmen ve sdělovacích prostředcích.

Tabulka č. 10: Tvary jména *Tony Blair* v SYN2000

GENITIV + AKUZATIV	<i>Tonyho Blaira</i>	129	<i>Tony Blaira</i>	8
DATIV	<i>Tonymu Blairovi</i>	13	<i>Tony Blairovi</i>	2
LOKÁL	<i>Tonym Blairovi</i>	2	<i>Tony Blairovi</i>	3
INSTRUMENTÁL	<i>Tonym Blairem</i>	19	<i>Tony Blairem</i>	13

Tabulka č. 11: Tvary jména *Johnny Depp* v SYN2000

GENITIV + AKUZATIV	<i>Johnnyho Deppa</i>	6	<i>Johnny Deppa</i>	0
DATIV + LOKÁL	<i>Johnnymu Deppovi</i>	1	<i>Johnny Deppovi</i>	0
	<i>Johnnym Deppovi</i>	0		
INSTRUMENTÁL	<i>Johnnym Deppem</i>	5	<i>Johnny Deppem</i>	1

U jména britského politika převažují ve většině pádů tvary se skloňovaným rodným jménem, výjimkou je slabě doložený lokál, situace není zcela jednoznačná ani v případě instrumentálu. Jméno *Johnny Depp* je v korpusu doloženo velice slabě, přesto můžeme konstatovat, že neskloňované tvary nejsou až na jediný doloženy vůbec.

Databáze Newton IT poskytla následující výsledky:

Tabulka č. 12: Tvary jména *Tony Blair* v Newton IT

GENITIV + AKUZATIV	<i>Tonyho Blaira</i>	75	<i>Tony Blaira</i>	0
LOKÁL	<i>Tonym Blairovi</i>	1	<i>Tony Blairovi</i>	1
INSTRUMENTÁL	<i>Tonym Blairem</i>	10	<i>Tony Blairem</i>	3

Skloňované tvary rodného jména jsou jednoznačně upřednostněny v genitivu a akuzativu, slabě doložený lokál a instrumentál je opět vyrovnanější.

V databázi Newton IT jsem se také pokoušela zjistit, jak je zacházeno se jménem známého britského zpěváka, jehož nominativ zní *Robbie Williams*. Výsledky jsou zahrnuty v následující tabulce:

Tabulka č. 13: Tvary jména *Robbie Williams* v Newton IT

GENITIV + AKUZATIV	<i>Robbieho Williamse</i>	34	<i>Robbie Williamse</i>	0
LOKÁL	<i>Robbiem Williamsovi</i>	0	<i>Robbie Williamsovi</i>	1
INSTRUMENTÁL	<i>Robbiem Williamsem</i>	8	<i>Robbie Williamsem</i>	0

I v tomto případě jsem se setkala s téměř nulově doloženými tvary obsahujícími neskloňované rodné jméno.

Do internetového vyhledávače Morfeo jsem zadala šest jmen slavných osobností v různých pádech. Vyhledávání přineslo u každého z nich poněkud odlišné výsledky, proto považuji za vhodné okomentovat je individuálně:

Tabulka č. 14: Tvary jména *Tony Blair* podle Morfeo.cz

GENITIV + AKUZATIV	<i>Tonyho Blaira</i>	3298	<i>Tony Blaira</i>	189
DATIV + LOKÁL ⁴⁷	<i>Tonymu Blairovi</i>	260	<i>Tony Blairovi</i>	83
	<i>Tonym Blairovi</i>	112		
INSTRUMENTÁL	<i>Tonym Blairem</i>	392	<i>Tony Blairem</i>	251

U tohoto jména jednoznačně převažují skloňované tvary rodného jména v genitivu a akuzativu, v dalších pádech již převaha není tak jednoznačná, nejvyrovnanější je situace v lokálu a instrumentálu.

Tabulka č. 15: Tvary jména *Andy Warhol* podle Morfeo.cz

GENITIV + AKUZATIV	<i>Andyho Warhola</i>	1006	<i>Andy Warhola</i>	297
DATIV + LOKÁL	<i>Andymu Warholovi</i>	41	<i>Andy Warholovi</i>	77
	<i>Andym Warholovi</i>	9		
INSTRUMENTÁL	<i>Andym Warholem</i>	43	<i>Andy Warholem</i>	150

⁴⁷ V celkovém počtu výskytů tvarů, kdy je rodné jméno ponecháno neskloňované, je vždy zahrnut dativ i lokál. Z důvodů vysokého počtu těchto tvarů v některých tabulkách nebylo možné tato čísla dále rozdělit na jednotlivé pády. V případě menších čísel tabulky obsahují samostatný řádek pro dativ i lokál (viz Tabulka č. 10).

Opět zde můžeme pozorovat jednoznačný stav v genitivu a akuzativu, ostatní pády na rozdíl od předchozího případu vykazují převahu tvarů, kde je rodné jméno ponecháno nesklonné, nejjednoznačněji se v tomto ohledu jeví situace v lokálu a instrumentálu. Proč je zde situace jiná než u velice podobného jména *Tony*, nelze uspokojivě vysvětlit.

Tabulka č. 16: Tvary jména *Henry Ford* podle Morfeo.cz

GENITIV + AKUZATIV	<i>Henryho Forda</i>	428	<i>Henry Forda</i>	39
DATIV + LOKÁL	<i>Henrymu Fordovi</i>	18	<i>Henry Fordovi</i>	13
	<i>Henrym Fordovi</i>	1		
INSTRUMENTÁL	<i>Henrym Fordem</i>	16	<i>Henry Fordem</i>	53

Zde byla zaznamenána situace velice podobná jako u jména *Andy Warhol* vyznačující se značnou převahou skloňovaných tvarů v genitivu a akuzativu, poměrně vyrovnanými čísly u slabě doloženého dativu a lokálu a zhruba trojnásobnou převahou nesklonovaných tvarů v instrumentálu.

Tabulka č. 17: Tvary jména *Johnny Depp* podle Morfeo.cz

GENITIV + AKUZATIV	<i>Johnnyho Deppa</i>	2235	<i>Johnny Deppa</i>	125
DATIV + LOKÁL	<i>Johnnymu Deppovi</i>	122	<i>Johnny Deppovi</i>	97
	<i>Johnnym Deppovi</i>	186		
INSTRUMENTÁL	<i>Johnnym Deppem</i>	1319	<i>Johnny Deppem</i>	278

Také zde je patrná obrovská převaha skloňovaných tvarů v genitivu a akuzativu. Ty převažují i v dativu a lokálu a na rozdíl od předchozích dvou jmen zcela jednoznačně také v instrumentálu.

Tabulka č. 18: Tvary jména *Charlie Chaplin* podle Morfeo.cz

GENITIV + AKUZATIV	<i>Charlieho Chaplina</i>	515	<i>Charlie Chaplina</i>	394
DATIV + LOKÁL	<i>Charliemu Chaplinovi</i>	13	<i>Charlie Chaplinovi</i>	25
	<i>Charliem Chaplinovi</i>	6		
INSTRUMENTÁL	<i>Charliem Chaplinem</i>	23	<i>Charlie Chaplinem</i>	57

Jméno *Charlie Chaplin* není tak hojně doloženo jako jména předchozí, možná i proto je zde situace o poznání vyrovnanější, dokonce v některých pádech s převahou nesklonovaných tvarů. Tato rozdílná frekvence tvarů může být také způsobena odlišným grafickým zakončením daného rodného jména. Poprvé se zde setkáváme se jménem zakončeným ve výslovnosti na [i], které ale v grafice není reprezentováno písmenem -y, nýbrž skupinou -ie. Zdá se, že u tohoto zakončení projevují uživatelé menší ochotu toto rodné jméno ve spojení s příjmením skloňovat.

Zkusme se proto podívat, jaká je situace u jiného, avšak stejně zakončeného jména – *Robbie Williams*:

Tabulka č. 19: Tvary jména *Robbie Williams* podle Morfeo.cz

GENITIV + AKUZATIV	<i>Robbieho Williamse</i>	1964	<i>Robbie Williamse</i>	79
DATIV + LOKÁL	<i>Robbiemu Williamsovi</i>	107	<i>Robbie Williamsovi</i>	59
	<i>Robbiem Williamsovi</i>	42		
INSTRUMENTÁL	<i>Robbiem Williamsem</i>	199	<i>Robbie Williamsem</i>	61

Vyhledávání tohoto jména tedy nepřineslo potvrzení předchozích výsledků, proto nezbývá než konstatovat, že situace ohledně skloňování rodných jmen zakončených na [i], [e], [o] a [u] ve spojení s příjmením je u konkrétních osobností značně individuální s obecně převažujícími skloňovanými tvary.

5.4 Příjmení typu *Kreisky, Duchovny*

Problémy spojenými se skloňováním tohoto typu příjmení se zabýval ve svém příspěvku v Naší řeči Stich.⁴⁸ Jedná se zde o neslovanská příjmení slovanského původu, která ve většině případů vznikla z přídavných jmen. Takto vzniklá příjmení zakončená v grafice na *-ski, -cki, popř. -sky, -cky* se pak mohou skloňovat dvěma způsoby. První možnost je realizována ponecháním skloňování adjektivního – to se uplatňuje v případě, že je zde zjevná souvislost s původním přídavným jménem, např. *Polanski* – Gsg *Polanského*. Pokud je tato souvislost v průběhu času zastřena, je využíváno koncovek zájmenných, např. *Gretzky* – Gsg *Gretzkyho*.

Protože je však mnohdy těžké rozhodnout, zda je souvislost mezi příjmením a adjektivem ještě viditelná, či zda nikoliv, dochází zde ke kolísání. Stich přitom považuje za převažující koncovky adjektivní.

Šimandl⁴⁹ upozorňuje, že dotazy na toto téma se objevily i jazykové poradně. Také on považuje míru citění původního slovotvorného typu v konkrétních případech za diskutabilní. Dnešní stav je podle něj takový, že nepřijímá tvary jako *Vranitzkyho*, ale např. *Duchovnyho* je častější než *Duchovného*, což je nejspíše dáno tím, že první tvar zřetelněji naznačuje podobu nominativu, a je tedy v souladu s tendencí zachovávat neměnný základ.

V tisku jsem se setkala s následujícími případy:

- *John Pernicky*, spadla přímo na *Pernického* (Men Only, podzim 2007, s. 34)
- *Andy a Lary Wachowski*, bratři *Wachovští* (Instinkt, 44/2007, s. 68)
- k nelibosti *Wachowských*, se *Wachowským* povedl (tamtéž, s. 69)
- sourozenci *Wachovští* (Elle, květen 2006, s. 84)
- režiséru Pirátů *Goreu Verbinskému* (Reflex, 31/2006, s. 44)

⁴⁸ Stich, A.: *Jak skloňovat příjmení Kreisky, Chayefsky apod.?* Naše řeč 44, 1961, s. 190–193.

⁴⁹ Šimandl, J.: *Morfologická problematika v jazykové poradně (4. část)*. Naše řeč 83, 2000, s. 227.

Vesměs se tedy s těmito příjmeními pracovalo jako s adjektivy. Za diskutabilní považuji spojení, které se objevilo v nadpisu jednoho z článků, a sice „*Andy a Lary Wachowski*“. Nevidím zde důvod pro to, aby bylo příjmení ponecháno v singuláru, když patří oběma bratrům, navíc se níže v článku objevuje spojení „bratři *Wachowští*“.

Vyhledávání příjmení *Gretzky* na internetu a v korpusu přineslo poněkud rozporuplné výsledky, jak je patrné z čísel v následujících tabulkách:

Tabulka č. 20: Tvary příjmení *Gretzky* podle Morfeo.cz

<i>Gretzkyho</i>	2330	<i>Gretzkého</i>	1173
<i>Gretzkym</i>	246	<i>Gretzkým</i>	52

Tabulka č. 21: Tvary příjmení *Gretzky* v SYN2000

<i>Gretzkyho</i>	13	<i>Gretzkého</i>	135
<i>Gretzkym</i>	10	<i>Gretzkým</i>	11

Z uvedených čísel je zřejmý rozpor mezi tím, jak s tímto příjmením zacházejí autoři textů shromážděných v korpusu a jak uživatelé internetu. Jistě zde hraje roli fakt, že v korpusu jsou tvary slaběji doloženy, přesto se poměr 13 ku 135 ve prospěch adjektivního skloňování zdá být jednoznačný. Mezi četnými doklady získanými z internetu má naopak dvojnásobnou frekvenci tvar *Gretzkyho*.

Tabulka č. 22: Tvary jména *David Duchovny* podle Morfeo.cz

GENITIV + AKUZATIV	<i>Davida Duchovnyho</i>	228	<i>Davida Duchovného</i>	27
DATIV	<i>Davidu/-ovi⁵⁰ Duchovnymu</i>	10	<i>Davidu/-ovi Duchovnému</i>	0
LOKÁL	<i>Davidu/-ovi Duchovnym</i>	8	<i>Davidu/-ovi Duchovném</i>	1
INSTRUMENTÁL	<i>Davidem Duchovnym</i>	100	<i>Davidem Duchovným</i>	2

⁵⁰ Lomítko značí, že jsem vyhledávala spojení s oběma možnými tvary rodného jména, uvedený počet je součtem výskytů obou možností.

Jméno *David Duchovny* není nikterak silně doloženo ani na internetu, ze získaných dat lze ale usuzovat, že toto jméno pro uživatele nemá nadále adjektivní charakter, a při jeho skloňování tudíž dávají poměrně jednoznačně přednost koncovkám zájmeným, které jsou připínány k neměnnému základu.

Poměrně zajímavý je pohled na výskyt tvarů jména ženy, která byla před pár lety v centru pozornosti médií. Původní americká podoba nominativu zní *Monica Lewinsky*. Zdá se, že uživatelé češtiny si s tímto neobvyklým jménem poradili po svém. Jeho nominativních podob nalezneme v českých textech na internetu hned několik.

Ve 105 případech se objevil tvar *Monika Lewinská*, který zaměňuje původní *c* ve slově *Monica* (k této problematice viz dále, srov. kap.) a koncové *-y* je nahrazeno českou ženskou adjektivní koncovkou *-á*. Dalších 34 výskytů obsahovalo krátké *-a*, toto číslo však zahrnuje i texty bez diakritiky. O něco početnější – celkem 146 odkazů – byly výskyty tvaru *Monica Lewinská* zachovávající původní pravopis rodného jména. Opět zde bylo navíc 18 výskytů s krátkým *-a* na konci zahrnující i stránky bez užití diakritiky. Co se týče genitivu, situace se zcela obrátila. Bylo nalezeno pouze 3 odkazy na tvar s původním *c* *Monicy Lewinské*, oproti tomu 75 tvarů s počestěnou formou, tedy *Moniky Lewinské*.

5.5 Jména zakončená v psané podobě na skupinu *-th*, typ *Smith*

Tento typ anglických jmen je v češtině problematický především z hlediska výslovnosti, ta ale následně ovlivňuje také morfologické adaptace těchto jmen, konkrétně se jedná o tvary genitivu a akuzativu singuláru. Anglická výslovnost této skupiny v postavení na konci slova se realizuje pomocí neznělé dentální frikativy [θ].⁵¹ Ta ale v češtině neexistuje, proto je třeba ji nahradit (srov. kap. 3.2.1).

České příručky z oblasti fonetiky a fonologie se k tomuto problému vyjadřují následujícím způsobem:

---

⁵¹ Viz Tabulka IPA, např. Duběda, T.: *Jazyky a jejich zvuky: univerzálie a typologie ve fonetice a fonologii*. Praha 2005, s. 10.

Palková⁵² podotýká, že při stanovení ortoepické podoby přejatých slov a cizích vlastních jmen je třeba vycházet z výslovnosti druhého jazyka, nikoliv z jeho pravopisu, přičemž se dodržují dvě základní zásady. Podle první z nich se přízvuk přenáší vždy na první slabiku, druhá stanoví, že ve výslovnosti se užívá jen hlásek, které v češtině existují. Odlišné hlásky se pak nahrazují podle stanovených pravidel, z nichž jedno zní takto:

„Za anglické th [θ] se používá buď [t] (často na začátku slova, např. Thatcherová [tečřová]) nebo [s] (často na konci slova, např. Smith [smis]).“⁵³

Ve výslovnostní normě⁵⁴ z roku 1995 nalezneme na toto téma také několik řádků. V obecných pravidlech se uvádí, že pro cizí vlastní jména platí zásada, že cizí hlásky, které čeština ve svém inventáři postrádá, nahrazujeme hláskami českými, které se jim „svou zvukovou podobou co nejvíce přibližují.“⁵⁵ Toto kritérium Palková nezmiňuje, viz výše.

Dále následuje oddíl věnovaný potížím, které způsobují anglické frikativy psané jako *th*. Podle Hůrkové se tyto souhlásky svou výslovností nejvíce blíží českým sykavkám, a proto se „do češtiny převádějí někdy jako [s], např. ve jménech Smith [smis], Thurber [sérbr], Thatcherová [sečřová], jindy jako znělá sykavka [z] nebo polosykavka [ʒ](...) Vedle této výslovnosti se však v českých projevech setkáme často i náhradami podle písma [smit], [térbr], [tečřová].“⁵⁶ Dále zde nalezneme poznámku o rozkolísané výslovnosti v těchto případech.

Je tedy zjevné, že názor na tuto problematiku není v českém prostředí jednotný. Zdanlivě největší konsenzus panuje ohledně náhrady hláskou [s], z hlediska akustického však anglickému [θ] nejbližší stojí neznělá labiodentální frikativa [f], což ale – jak se zdá – nevede u českých mluvčích k jejímu užívání při výslovnosti anglického *th*. Nahrazení této skupiny neznělou alveolární explozívou [t] naopak nemá z fonetického hlediska oporu, je pouze důsledkem zjednodušení psané podoby, přesto jej zmiňuje jak Hůrková, tak Palková. Pokud bychom se ale měli přidržet pravidla druhé jmenované a vycházet při adaptaci výhradně z podoby vyslovované (viz výše), nelze toto kritérium přijmout.

---

⁵² Palková, Z.: *Fonetika a fonologie češtiny*. Praha 1994.

⁵³ Tamtéž, s. 342.

⁵⁴ Hůrková, J.: *Česká výslovnostní norma*. Praha 1995.

⁵⁵ Tamtéž, s. 66.

⁵⁶ Tamtéž, s. 67.

Tolik tedy tato problematika z hlediska výslovnosti, nyní bude vhodné se přesvědčit, jaké jsou její důsledky pro skloňování daných jmen. K jejich prověření jsem vybrala nejrozšířenější příjmení ve všech anglicky mluvících zemích, tedy *Smith*, a rodné jméno *Heath*.

Korpus a internet vykazují následující data:

Tabulka č. 23: Výskyty Gsg a Asg jmen *Smith* a *Heath* v SYN2000

<i>Smithe</i>	159	<i>Smitha</i>	43
<i>Heathe</i>	13	<i>Heatha</i>	1

Tabulka č. 24: Výskyty Gsg jmen *Smith* a *Heath* podle Morfeo.cz

<i>Smithe</i>	5432	<i>Smitha</i>	3571
<i>Heathe</i>	296	<i>Heatha</i>	2742

Pro doplnění přidávám poměr z databáze Newton IT: *Smithe* 70 : *Smitha* 15.

Zatímco u příjmení *Smith* u všech tří zdrojů poměrně přesvědčivě převažuje tvar *Smithe* (což mj. svědčí o příklonu k počeštěné výslovnosti se [s]), u jména *Heath* opět narážíme na nesoulad mezi daty poskytnutými korpusem a internetem.

V korpusu je toto jméno opět doloženo slaběji, přesto je zde zaznamenán pouze jediný výskyt tvaru *Heatha*, který je s téměř desetinásobnou převahou naprosto dominantní mezi uživateli internetu.

Lze se tedy domnívat, že přes totožné grafické zakončení těchto dvou jmen je u každého z nich preferována jiná počeštěná výslovnost, která následně vede k rozdílu v přiřazení ke skloňovacím typům.

5.6 Jména zakončená ve výslovnosti na [i], [í]

Osobní jména zakončená ve výslovnosti na [i], [í] je třeba z hlediska morfologických adaptací rozdělit podle rodu – tedy na maskulina a feminina, poněvadž pro každou z těchto dvou skupin platí odlišná pravidla.

5.6.1 Maskulina

Většina mužských jmen zakončených ve výslovnosti na [i], [í] se v češtině skloňuje (srov. kap. 3.2.2.1.3). V obou případech se k jejich skloňování podle kodifikace⁵⁷ využívá zájmenných koncovek, Zeman⁵⁸ však naznačuje, že u typu *Lee* se mohou zřídka objevit také koncovky tvrdého skloňování, vzor „pán“.

Výsledky z databáze Newton IT tuto skutečnost potvrzují, dokonce se tyto tvary nevyskytují pouze zřídka, nýbrž počet konkurenčních tvarů zde byl téměř rovnocenný:

Tabulka č. 25: Tvary jména *Lee* v databázi Newton IT

<i>Leeho</i>	28	<i>Leea</i>	23
<i>Leemu</i>	2	<i>Leeovi</i>	2

Na internetu a v korpusu se také setkáváme s poměrně vyrovnanými výsledky, zejména u silněji doloženého genitivu a akuzativu:

Tabulka č. 26: Tvary jména *Lee* podle Morfeo.cz

<i>Leeho</i>	2584	<i>Leea</i>	2148
<i>Leemu</i>	273	<i>Leeovi</i>	178

Tabulka č. 27: Tvary jména *Lee* v SYN2000

<i>Leeho</i>	17	<i>Leea</i>	26
<i>Leemu</i>	0	<i>Leeovi</i>	7

V tisku jsem našla také případ, kdy příjmení tohoto typu bylo ponecháno v instrumentálu nesklonné:

- s dalším slavným aktivistou *Johnem Dee* (MF Plus, 48/2007, s. 92)

V tomtéž článku o pouhých pár řádků níž pak najdeme tvary stejného jména v lokálu a genitivu, ovšem nyní již vysklonované dle vzoru „pán“:

⁵⁷ Havránek, B. – Jedlička, A.: *Česká mluvnice*. Praha 1981, s. 170.

⁵⁸ Kučera, J. – Zeman, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická jména*. Hradec Králové 1998, s. 23.

- předali vzorce strážných věží a klíče *Deeovi*
- tabulky *Deea*

Není jasné, co vedlo autora článku k uplatnění dvojího přístupu k témuž jménu. Jako možné se nabízí vysvětlení, že ve spojení rodného jména a příjmení se spokojil s vyskoňováním pouze prvního z nich, popř. se mu mohla jevit grafická podoba *Deem* jako pochybná.

5.6.2 Feminina

U ženských jmen zakončených ve výslovnosti na [i], [í] je situace poněkud odlišná (srov. kap. 3.2.2.2.1).

Všeobecně⁵⁹ jsou tato jména považována za nesklonná. V psané podobě může mít jejich zakončení kromě písmene *-i* také podobu *-ie* nebo *-y*. Kromě neutrálních tvarů ženských jmen jako jsou například *Noemi* či *Shirley* sem patří i některá hypokoristika, např. *Maggie* nebo *Betsy*. Knappová⁶⁰ upozornila na tendenci cizí ženská jména zakončená v grafice na *-ie* skloňovat, konkrétně doložené případy uvádí u jmen jako *Jessie*, *Bessie*, *Billie*, *Bonnie*, *Marjorie*, „u kterých se v 3., 4. a 6. pádě objevuje koncovka *-i* (*Jessii*) a v 7. p. koncovka *-í* (*Jessí*).“⁶¹

Zdá se tedy, že tlak silně flektivního charakteru češtiny způsobuje, že dochází k morfologické adaptaci realizované flexí *i* u těch typů ženských osobních jmen, která byla dosud považována za nesklonná. Tudíž tato jména zůstávají v češtině buď nesklonná, nebo se skloňují podle vzoru „růže“, tedy *Jessie*, 2. p. *Jessie*, 3., 4. a 6. p. *Jessii*, 7. p. *Jessí*. To se vztahuje i na anglická ženská jména zakončená v psané podobě na *-y* vyslovované jako [i], např. *Shirley*, *Nancy*.

Základní tvar jména *Jessie* se v databázi Newton IT vyskytl celkem sedmnáctkrát. Přehled jednotlivých pádů podávám v tabulce:

⁵⁹*Mluvnice češtiny II*. Praha 1986, s. 365.; Váhala, F.: Skloňování vlastních jmen osobních a místních. In: *O češtině pro Čechy*. Praha 1963, s. 189–190; Kučera, J. – Zeman, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická jména*. Hradec Králové 1998, s. 28.

⁶⁰ Knappová, M.: *Skloňují se jména jako Jessie?* Naše řeč 71, 1988, s. 106 – 108.

⁶¹ Tamtéž, s. 107.

Tabulka č. 28: Výskyt nesklonovaného tvaru *Jessie* v jednotlivých pádech v databázi Newton IT

nominativ	7x
genitiv	5x
dativ	1x
akuzativ	2x
instrumentál	2x

Z těchto čísel vyplývá, že v deseti (pokud vypustíme sedm výskytů v Nsg) případech zůstalo toto jméno nesklonné.

Tvar *Jessii* se vyskytl ve třinácti případech, v jedenácti z nich se jednalo o součást názvu filmu *Kdo chce zabít Jessii?*, ostatní dva zaznamenané výskyty mají tuto podobu:

- *K dceři Jessii se upnula, podle všeho ji milovala (i když peníze vybrané spoluobčany na dívčino vzdělání v klášteře okamžitě propila, jak bylo jejím zvykem nakládat s každou částkou, k níž se dostala), avšak vědoma si zřejmě vlastní nezpůsobilosti k výchově dala ji k adopci a Jessiina stopa v dějinách končí dávno před objevením se falešné dcery Jean. (Instinkt, 7.6.2007, s. 68)*
- *A měla štěstí, poněvadž tam učila i zpěvačka, ke které vždy vzhlížela - Hana Hegerová. „Na absolventském koncertě jsem zpívala její ČERNOU JESSII a ona mi přišla osobně pogratulovat. Velice mě to potěšilo.“ (Xantypa, 23.4.2007, s. 70)*

Tvar *Jessii* byl zaznamenán pouze jednou, a to v následujícím kontextu:

- *Samozřejmě, Mauricův pokus o fyzické sblížení s mladičkou Jessii končí neúspěchem, to ovšem není zas až tak překvapivé. (Literární noviny, 27.8.2007, s. 12)*

Tabulka č. 29: Výskyt skloňovaných tvarů feminin zakončených na [i], [í] podle Morfeo.cz

Nsg	Dsg + Asg + Lsg	počet	Isg	počet
<i>Jessie</i>	<i>Jessii</i>	979	<i>Jessií</i>	44
<i>Bessie</i>	<i>Bessii</i>	14	<i>Bessií</i>	4
<i>Billie</i>	<i>Billii</i>	30	<i>Billií</i>	5
<i>Bonnie</i>	<i>Bonnií</i>	101	<i>Bonnií</i>	95
<i>Marjorie</i>	<i>Marjorii</i>	16	<i>Marjorií</i>	3
<i>Shirley</i>	<i>Shirleyi</i>	0	<i>Shirleyí</i>	0
<i>Nancy</i>	<i>Nancyi</i>	0	<i>Nancyí</i>	0

Čísla v předcházející tabulce naznačují, že u jmen zakončených v grafice na skupinu *-ie* se projevuje jistá tendence skloňování využívat, u jednotlivých jmen se čísla liší. Naopak u jmen zakončených v psané podobě na *-y* se nesklonnost zdá být pravidlem, které respektují všichni uživatelé bez výjimky.

Data z korpusu jsou v tomto ohledu poněkud méně průkazná, což je dáno menším počtem obsažených textů, stejně jako jejich stářím v porovnání s těmi na internetu.

Tabulka č. 30: Výskyt skloňovaných tvarů feminin zakončených na [i], [í] v SYN2000

Nsg	Dsg + Asg + Lsg	počet	Isg	počet
<i>Jessie</i>	<i>Jessii</i>	16 ⁶²	<i>Jessií</i>	1
<i>Bessie</i>	<i>Bessii</i>	0	<i>Bessií</i>	0
<i>Billie</i>	<i>Billii</i>	1	<i>Billií</i>	0
<i>Bonnie</i>	<i>Bonnií</i>	0	<i>Bonnií</i>	1
<i>Marjorie</i>	<i>Marjorii</i>	1	<i>Marjorií</i>	1 ⁶³
<i>Shirley</i>	<i>Shirleyi</i>	0	<i>Shirleyí</i>	0
<i>Nancy</i>	<i>Nancyi</i>	0	<i>Nancyí</i>	0

⁶² Z toho ale 14x jako součást názvu filmu *Kdo chce zabít Jessii?*

⁶³ Oba skloňované tvary se vyskytly v tomtéž románu.

5.6.2.1 Posesivní adjektiva odvozená od tohoto typu jmen

Podoby odvozených přivlastňovacích přídavných jmen od jmen typu *Nancy*, *Mary* byly také jedním z témat, kterých se týkají dotazy často kladené pracovníkům jazykové poradny. Jako možné se zde nabízejí varianty *Nancyin*, *Maryin* nebo *Nancin*, *Marin*. Šimandl⁶⁴ varuje, že nevýhodou druhé zmíněné možnosti je nejasnost ohledně podoby základního tvaru – zda se jedná o *Maru* či *Mary*. První varianta vypadá zase kvůli těsnému spojení *yi* poněkud „nečesky“.

To je možná také důvod, proč je v poradenské databázi upřednostněno *Nancin*, *Marin*. Toto řešení Šimandl považuje za sporné, poněvadž je jednoznačně v rozporu s tendencí zachovávat cizí základ. Ta je jasně viditelná i při pohledu na získaná data, podle kterých dávají mluvčí poměrně jednoznačně přednost delší variantě se zachovaným základem:

Tabulka č. 31: Tvary přivlastňovacích přídavných jmen od jména *Nancy* podle Morfeo.cz

<i>Nancyin</i>	67	<i>Nancin</i>	1
<i>Nancyina</i>	15	<i>Nancina</i>	2
<i>Nancyino</i>	14	<i>Nancino</i>	1
celkem	96	celkem	4

Tabulka č. 32: Tvary přivlastňovacích přídavných jmen od jména *Daisy* podle Morfeo.cz

<i>Daisyin</i>	7	<i>Daisin</i>	7
<i>Daisyina</i>	9	<i>Daisina</i>	14
<i>Daisyino</i>	4	<i>Daisino</i>	4
celkem	20	celkem	25

⁶⁴ Šimandl, J.: *Morfologická problematika v jazykové poradně (3. část)*. Naše řeč 83, 2000, s. 182.

5.7 Feminina zakončená na *-th/-tha*, typ *Elizabeth, Aretha*

U této skupiny jmen je opět problematická především stránka pravopisná. Z důvodu výslovnosti je zde třeba v dativu a lokálu vypustit *-h-*. Tvar *Arethě* se jeví jako nepřipustný.⁶⁵

Z údajů zaznamenaných v následujících tabulkách vyplývá, že v genitivu, akuzativu a instrumentálu konkrétně u jména *Aretha* ke kolísání nedochází, tvary bez *-h-* se téměř nevyskytují.

Tabulka č. 33: Tvary jména *Aretha* v SYN2000

<i>Arethy</i>	8	<i>Arety</i>	0
<i>Arethu</i>	6	<i>Aretu</i>	0
<i>Arethou</i>	4	<i>Aretou</i>	0

Tabulka č. 34: Tvary jména *Aretha* v Newton IT

<i>Arethy</i>	6	<i>Arety</i>	0
<i>Arethu</i>	6	<i>Aretu</i>	0
<i>Arethou</i>	7	<i>Aretou</i>	0

Tabulka č. 35: Tvary jména *Aretha Franklin/ová*⁶⁶ podle Morfeo.cz

<i>Arethy</i> <i>Franklin/ové</i>	338/26	<i>Arety</i> <i>Franklin/ové</i>	1/0
<i>Arethu</i> <i>Franklin/ovou</i>	11/64	<i>Aretu</i> <i>Franklin/ovou</i>	1/0
<i>Arethou</i> <i>Franklin/ovou</i>	494/11	<i>Aretou</i> <i>Franklin/ovou</i>	1/0

⁶⁵ Smejkalová, K.: *Ženská osobní jména v morfologickém systému češtiny*. Naše řeč 90, 2007, s. 228; *Mluvnice češtiny II*, Praha 1986, s. 371; Šimandl, J.: *Morfologická problematika v jazykové poradně (3. část)*. Naše řeč 83, 2000, s. 182.

⁶⁶ Vyhledávala jsem jméno *Aretha* ve spojení s konkrétním příjmením, abych tak předešla četným irelevantním výskytům, které by nebylo možné dohledat, jsou zde uvedeny zvlášť výskyty s přechýlenou i nepřechýlenou podobou příjmení.

Situace u jména zakončeného na *-th*, v tomto případě konkrétně jména *Elizabeth*, je poněkud odlišná. Na rozdíl od jména *Aretha*, které je podle koncovky *-a* automaticky zařazeno k deklinačnímu typu „žena“, je zde dvojí možnost – buď ponechat jméno nesklonné, nebo jej skloňovat, jako by i zde byla koncovka *-a* přítomna.

Ponechala jsem stranou tvary nesklňované a zaměřila jsem se to, zda u tvarů skloňovaných je zachována skupina *-th* nebo je zjednodušena na pouhé *-t*.

Výsledky vyhledávání ve všech třech zdrojích jsou následující:

Tabulka č. 36: Skloňované tvary jména *Elizabeth* v SYN2000:

<i>Elizabethy</i>	1	<i>Elizabethy</i>	0
<i>Elizabethu</i>	0	<i>Elizabethu</i>	1
<i>Elizabethou</i>	0	<i>Elizabethou</i>	0

Tabulka č. 37: Tvary jména *Elizabeth* v Newton IT

<i>Elizabethy</i>	0	<i>Elizabethy</i>	2
<i>Elizabethu</i>	1	<i>Elizabethu</i>	1
<i>Elizabethou</i>	0	<i>Elizabethou</i>	0

Jediný skloňovaný tvar se zachovaným původním pravopisem v databázi:

Film získal mnohá ocenění a Reese se ještě téhož roku za Ryana provdala a porodila mu dceru Avu Elizabethu. (Týdeník Televize, 29.1.2008, s. 26)

Tabulka č. 38: Tvary jména *Elizabeth* podle Morfeo.cz

<i>Elizabethy</i>	191	<i>Elizabethy</i>	49
<i>Elizabethu</i>	41	<i>Elizabethu</i>	67
<i>Elizabethou</i>	14	<i>Elizabethou</i>	15
celkem	246	celkem	131

Z důvodu malého počtu dokladů obsažených v databázi Newton IT a korpusu je možno vycházet při hodnocení pouze z dat poskytnutých internetem. Zde je situace v jednotlivých pádech značně nevyrovnaná.

V genitivu převažují dosti výrazně tvary se zachovaným původním pravopisem, kdežto v akuzativu lze hovořit o mírném nárůstu tvarů počestěných. V instrumentálu je pak poměr skoro vyrovnaný. Pokud se jedná o celkový součet všech tvarů, přece jen je zde zaznamenána převaha tvarů, které zachovávají původní základ.

5.8 Feminina zakončená na -cca/-ca vyslovované jako [ka], typ *Rebecca, Jessica*

Tato jména jsou problematická především z hlediska pravopisného, zejména se jedná o genitiv singuláru s koncovkou -y, ale kolísavé jsou i tvary akuzativu a instrumentálu. Mluvnice češtiny II řeší tuto problematiku v oblasti jmen zeměpisných.⁶⁷

Zde se dočteme, že koncové -c- se v nepřímých pádech obvykle mění v souladu s výslovností na -k-, řidčeji zůstává -c-. Výjimku tvoří dativ a lokál singuláru, kde k alternaci z důvodu výslovnosti nedochází. Analogicky se pak postupuje také v případě antroponym. Zeman (srov. kap. 3.2.2.2.1) taktéž připouští obě varianty, tedy -k- i -c-.

Následující data ale přesto poukazují na sílící tendenci zachovávat původní základ:

Tabulka č. 39: Tvary jména *Rebecca* v Newton IT

<i>Rebeccy</i>	5
<i>Rebecce</i>	2
<i>Rebbeccu</i>	8
<i>Rebeccou</i>	11

⁶⁷ Mluvnice češtiny II. Praha 1986, s. 371.

Tabulka č. 40: Tvary jména *Rebecca* v SYN2000

<i>Rebeccy</i>	13
<i>Rebecce</i>	5
<i>Rebbeccu</i>	7
<i>Rebeccou</i>	23

Tabulka č. 41: Tvary jména *Rebecca* podle Morfeo.cz

<i>Rebeccy</i>	498
<i>Rebecce</i>	194
<i>Rebbeccu</i>	226
<i>Rebeccou</i>	339

U jména *Rebecca* je tendence k zachování základu nejspíše motivována snahou o odlišení tohoto jména od jeho počestěné podoby zakončené v nominativu na *-ka*. Nejméně početné jsou doklady na původní tvar v dativu a lokálu, kde působí spojení dvou *-cc-* poněkud nepatřičně, a z hlediska výslovnosti by mohlo být dokonce zavádějící.

U jména *Jessica* vypadají získaná data takto:

Tabulka č. 42: Tvary jména *Jessica* v Newton IT

<i>Jessicy</i>	13	<i>Jessiky</i>	27
<i>Jessicu</i>	29	<i>Jessiku</i>	24
<i>Jessicou</i>	19	<i>Jessikou</i>	10

Tabulka č. 43: Tvary jména *Jessica* v SYN2000

<i>Jessicy</i>	0	<i>Jessiky</i>	20
<i>Jessicu</i>	4	<i>Jessiku</i>	8
<i>Jessicou</i>	8	<i>Jessikou</i>	10

Tabulka č. 44: Tvary jména *Jessica* podle Morfeo.cz

<i>Jessicy</i>	1161	<i>Jessiky</i>	505
<i>Jessicu</i>	1477	<i>Jessiku</i>	284
<i>Jessicou</i>	1342	<i>Jessikou</i>	204

Situace v databázi Newton IT a v korpusu se nejeví jako příliš jednoznačná, některé pády jsou navíc velice slabě doloženy. Na internetových stránkách mnohonásobně převažují tvary s původním *-c-*, což lze opět přičítat snaze, aby ze všech skloňovaných tvarů byla bez problémů odvoditelná původní podoba nominativu.

6 Závěr

Ve své práci jsem se zabývala morfologickými a pravopisnými adaptacemi anglických antroponym. Vlastní jména obecně, obzvláště pak pokud jsou cizího původu, se nacházejí na periférii českého morfologického systému. Mnohá z nich se vymykají skloňovacím typům a podtypům, proto je třeba jim věnovat zvláštní pozornost. U vybraných antroponym jsem sledovala míru jejich přizpůsobení v češtině. Především jsem se zaměřila na to, jakým způsobem se začleňují do českého deklinačního systému v těch případech, které činí českým uživatelům jazyka – hlavně z důvodu neobvyklého zakončení či rozporu mezi grafickou a vyslovovanou podobou – největší potíže.

Ve své analýze jsem vycházela z doloženého úzu. Na základě materiálu excerpovaného z tištěných periodik a dat získaných z elektronických zdrojů jsem se pokusila ověřit, zda dnešní stav odpovídá tomu, jak je popsán v dostupných příručkách, z nichž mnohé jsou již staršího data, nebo zda bude třeba tato pravidla do budoucna přehodnotit. Považuji to za užitečné, jelikož morfologie cizích osobních jmen se velmi rychle vyvíjí, a je proto žádoucí zjistit, jakým směrem se vývoj v této oblasti ubírá.

V souladu s počátečními předpoklady se prokázalo, že v některých případech by bylo třeba současná pravidla přehodnotit. To platí například o nesklonnosti anglických feminin zakončených ve výslovnosti na [i], [í], která byla dosud hodnocena jako nesklonná. Dnešní stav lze označit spíše jako kolísání mezi skloňovanými a nesklonovanými tvary.

Překvapivě byl zaznamenán i případ opačného charakteru. Jedná se o skloňování jmen typu *Shelley*, kde i ty nejstarší příručky hovoří o archaičnosti jmenného skloňování podle vzoru „muž“ a jednoznačně upřednostňují skloňování zájmenné. Získaná data však ukazují, že mluvčí sice druhý zmíněný typ skloňování využívají častěji, nejedná se ale o drtivou většinu, a lze tvrdit, že jmenné koncovky jsou u tohoto typu i dnes poměrně živé.

Na základě analýzy získaných dat zde lze hovořit o dvou tendencích.

Zaprvé je to všeobecně silná tendence češtiny jako jazyka silně flektivního skloňovat cizí vlastní jména i v případě, že jejich zakončení neodpovídá žádnému z českých deklinačních typů, jsou v kodifikaci prezentována jako nesklonná nebo mají mluvčí možnost výběru (srov. kap. 5.3, 5.6.2.). Tato tendence se týká anglických antroponym stejně jako ostatních cizích slov přejímaných do češtiny a není až tolik překvapivá. Jelikož

vyplývá z charakteru českého jazyka jako takového, nelze ani v budoucnu očekávat její oslabování ve prospěch nárůstu počtu nesklonných přejatých substantiv.

Nověji se naopak v poslední době objevuje mezi uživateli zjevná snaha o zachování původního základu ve všech skloňovaných tvarech anglických antroponym, tak aby z každého tohoto tvaru byla zpětně odvoditelná původní podoba nominativu singuláru (srov. kap. 5.2, 5.4, 5.7, 5.8.). K původnímu nominativnímu tvaru jsou tedy přidávány české koncovky, aniž by se tento tvar jakýmkoliv jiným způsobem měnil. Do budoucna lze předpokládat, že spolu s rostoucí znalostí angličtiny – a tedy i správné originální podoby anglických jmen – u českých mluvčích bude tato již teď výrazně se prosazující tendence ještě posilována.

7 Seznam zdrojů

Tištěná periodika:

Elle

Instinkt

Koktejl

Men Only

Mladá fronta Plus

Reflex

Týden

Víkend (magazín Hospodářských novin)

Women only

Databáze Newton IT – sekce „Společenské“ obsahuje následující periodika:

100+1 zahraničních zajímavosti

A2 kulturní týdeník

ABC

AD speciál

AGORA - studentské noviny

Aha! neděle

Babylon

Blesk Hobby

Blesk pro ženy

Blesk zdraví

Bravo

Bravo Girl!

Claudia

Dáma

Dieta

Dívka

Elle

Evropské noviny

Fajn život

ForMen
GEO
Host
Hvězdný víkend
Chvilka pro tebe
Ikarie
Instinkt
Juicy
Krajské noviny
Květy
LIDÉ in
LINDA
Liška
Literární noviny
LOOK magazine
Marianne
MF plus
Mladý svět
Moderní rodina
Nedělní Blesk
Nedělní Noviny
Nedělní svět
Pestrý svět
Playboy
Popcorn
Praktická moderní žena
Překvapení
Puls
Reflex
Respekt
Rodina & zdraví
Romano vodi
Rytmus života
S tebou mě baví život

Sedm
Sport&Wellness Management
Story
Svět
Svět vědy
Sweet17
Šťastný JIM
The Spiritor
Tina
Top dívky
TV Duel
TV max
Tv Plus
Tv Pohoda
TV Revue
Tvar
Týden
Týdeník Rozhlas
Týdeník Televize
Universum
Vietnamské variace
Viky
Vlasta
Xantypa
Yellow
Zdraví
Žena a život

Český národní korpus (SYN2000). Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2000.

8 Literatura

Bartošek, J.: *Žurnalistika - Úvod do studia*. Olomouc 1997.

Čechová, M. a kol.: *Čeština. Řeč a jazyk*. Praha 1996.

Duběda, T.: *Jazyky a jejich zvuky: univerzálie a typologie ve fonetice a fonologii*. Praha 2005.

Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, M. (Eds.): *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha 2002.

Hais, K. – Hodek, B.: *Velký anglicko-český slovník (A – M, N – Z)*. Voznice 2003.

Havránek, B. – Jedlička, A.: *Česká mluvnice*. Praha 1981.

Hrbáček, J.: *Skloňování osobních jmen typu Humphrey*. Naše řeč 48, 1965, s. 60–61.

Hůrková, J.: *Česká výslovnostní norma*. Praha 1995.

Chmelová, A.: *Sněhurka a sedm trpaslíků od Disneye či Disneyho?* Naše řeč 54, 1971, s. 127–128.

Knappová, M.: *Skloňují se jména jako Jessie?* Naše řeč 71, 1988, s. 106 – 108.

Kučera, J. – Zeman, J.: *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině. Anglická jména*. Hradec Králové 1998.

Lotko, E.: *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc 2005.

Mluvnice češtiny I. Praha 1986.

Mluvnice češtiny II. Praha 1986.

Palková, Z.: *Fonetika a fonologie češtiny*. Praha 1994.

Pravidla českého pravopisu. Praha 2003.

Příruční mluvnice češtiny. Praha 1995.

Sedláček, M.: *Čteme je správně?* Český jazyk a literatura 33, 1982–1983, s. 85–88.

Sedláček, M.: *Tvoření přídavných jmen přivlastňovacích od cizích příjmení*. Naše řeč 67, 1984, s. 59–76.

Smejkalová, K.: *Ženská osobní jména v morfologickém systému češtiny*. Naše řeč 90, 2007, s. 225–236.

Stich, A.: *Jak skloňovat příjmení Kreisky, Chayefsky apod.?* Naše řeč 44, 1961, s. 190–193.

Šimandl, J.: *Morfologická problematika v jazykové poradně (1. – 4. část)*. Naše řeč 83, 2000, č. 2, 3, 4, 5.

Štícha, F. (Ed.): *Možnosti a meze české gramatiky*. Praha 2006.

Váhala, F.: Skloňování vlastních jmen osobních a místních. In: *O češtině pro Čechy*. Praha 1963, s. 197–209.

Volín, J.: *IPA-Based Transcription for Czech Students of English*. Praha 2005.

Zeman, J.: *Problémy se skloňováním: Stanley cup 1993 aneb McSorley, Robitaille a ti druzí*. Naše řeč 80, 1997, s. 81–86.

Anotace

Práce se zabývá problematikou morfologických a pravopisných adaptací anglických antroponym v češtině. Důraz je kladen na především na problematické jevy s nimi související a také na případy variantnosti. Při analýze jevů bylo využito jazykového materiálu excerpovaného z tištěných periodik, korpusu, mediální databáze a internetu. Na základě rozboru získaných dat bylo provedeno zhodnocení současného stavu českého tvarosloví v této oblasti. S přihlédnutím k frekvenci užití konkrétních tvarů jsou zde zaznamenány také nově se projevující vývojové tendence. Rovněž byly nastíněny možnosti budoucího vývoje v oblasti začlenitelnosti anglických antroponym do systému českého jazyka.

Počet znaků: 81 500

Klíčová slova

- Adaptace
- Angličtina
- Antroponyma
- Formální tvarosloví
- Pravopis
- Propria
- Publicistika
- Skloňování
- Výslovnost
- Začlenitelnost